

De Landweer.

Hare bestemming, organisatie, oefening, kleeding en bewapening.

DOOR

M. C. VAN DER HOOG.

Inleiding.

Door de wet van den 24sten Juni 1901 (*Staatsblad* N°. 160) is Nederland een militair instituut rijker geworden en zal het het er tegelijkertijd een verliezen. De schutterij toch zal binnen enkele jaren tot het verledene behooren en geleidelijk vervangen worden door de landweer.

Bij eene beschouwing betreffende de taak der landweer dient men zich in de allereerste plaats rekenschap te geven van hare beteekenis. Waarom, zoo kan worden gevraagd, wordt van hen, die hun 8-jarigen dienstdtijd bij de militie hebben volbracht, eene afzonderlijke categorie van militairen gevormd, die nog gedurende een zeker aantal jaren tot de weermacht van den Staat behooren, zonder dat zij nochtans deel uitmaken van de militie? Welk onderscheid bestaat er feitelijk, indien men de militieplichtigen gedurende 15 jaren als zoodanig tot het leger doet behooren, of dat zij, zooals thans, 8 jaar militieplichtig zijn en 7 jaar deel uitmaken van de landweer?

Op die vragen dient een afdoend antwoord te worden gegeven, indien men althans in den landweerplicht iets anders wil zien dan in een verlengden militieplicht.

Naarmate de miliciens in leeftijd klimmen wordt het standpunt, dat zij in de maatschappij innemen, van meer gewicht.

Vervullen op 20-jarigen leeftijd de meeste jongelingen nog

eene zeer ondergeschikte rol in de maatschappij, kunnen zij op dien leeftijd uit de verschillende bedrijven betrekkelijk gemakkelijk worden gemist, en zijn voorts de meesten dan nog ongehuwd; hoe hooger die leeftijd wordt, hoe moeilijker de maatschappij die jonge mannen in de verschillende betrekkingen en bedrijven kan ontberen, en hoe meer zij overgaan tot het vormen van gezinnen, waarvan zij dan de natuurlijke verzorgers zijn.

Het ligt dus voor de hand, dat het oproepen in oorlogstijd van de oudere dienstplichtigen, in de maatschappij veel sterker zal worden gevoeld dan dat der jongere.

Uit dien hoofde verdeelt men de dienstplichtigen in categorieën en begint men bij een oorlog, waarbij het bestaan van den Staat als zoodanig niet direct ernstig bedreigd wordt, zooals b.v. bij handhaving van neutraliteit, wanneer wij als bondgenooten optreden, of bij een oorlog met eene kleine mogendheid, met het oproepen van hen, die het best kunnen worden gemist, zoowel in de verschillende betrekkingen en bedrijven als in de gezinnen, d. i. met de categorie der jongste dienstplichtigen.

Nu zou zeker het doel, dat men zich hiermede voorstelt te bereiken, ook bereikt worden, indien men, den militieplicht even lang stellende als thans militieplicht en landweerplicht gezamenlijk bedragen, in geval van oorlog begon met de 8 jongste lichtingen militie op te roepen.

In dat geval bestaat er echter voor de oudste lichtingen minder zekerheid, dat zij ook inderdaad niet eerder onder de wapenen zullen moeten komen, dan werkelijk noodig is; de afscheiding is dan minder scherp. Van daar dat men tot den milicien zegt: »Wanneer gij uw tijd bij de militie uitgediend hebt, zult ge tot eene afzonderlijke klasse van weerplichtigen behooren, die niet eerder zal worden opgeroepen dan wanneer de belangen van de verdediging het inderdaad vorderen; alleen wanneer de onafhankelijkheid wordt bedreigd, maar ook niet eer, zult gij meewerken tot de verdediging van den vaderlandschen bodem.»

Intusschen wensch ik hier met nadruk op den voorgrond te stellen, dat, ofschoon zich bij een oorlog het geval kan voordoen, dat de landweer eerst in de tweede plaats wordt opgeroepen, zulks geene aanleiding mag wezen om ten aanzien van hare organisatie en mobilisatie niet zoodanige maatregelen te treffen, dat zij zoo noodig ook dadelijk, alzoo *tegelijk* met de militie op voet van oorlog kan worden gebracht. Vooral voor legers van kleine Staten is dit in hooge mate noodzakelijk, omdat het er voor die legers zoo op aankomt, dat al dadelijk met eene zoo groot mogelijke macht kan worden opgetreden, ten einde te voorkomen, dat de strijdkrachten, al naarmate zij beschikbaar komen, partieel worden aangevallen en verslagen. Maar ook nog andere nadeelige gevolgen zullen worden ondervonden, indien het mobiliseeren der landweertroepen niet tegelijk met de mobilisatie der militie kan geschieden. Wordt toch ons veldleger eventueel door een overmachtigen aanvaller genoodzaakt naar de provinciën *Holland* terug te trekken, dan zal er, indien wij onze maatregelen niet zoodanig hebben genomen, dat de landweer tijdig kan worden gemobiliseerd, van een op voet van oorlog brengen van een groot gedeelte der landweertroepen weinig terecht komen, omdat het den aanvaller niet moeielijk zal vallen in een klein land als het onze, de mobilisatie in de buitenprovinciën krachtadig te beletten. Wij kunnen er ons van verzekerd houden, dat wanneer er niet naar gestreefd wordt, om de geheele landweer, zoodra de oorlog uitbreekt, gereed te hebben, wij bij een aanval door een overmachtigen vijand, afstand zullen moeten doen van de beschikking over de grootste helft der landweertroepen.

Gelukkig laat de landweerwet volkomen vrijheid om de landweerplichtigen op te roepen, op het oogenblik, dat de regeering zulks noodig acht, terwijl ook de bepalingen der wet omtrent de bestemming der landweer zoodanig zijn, dat niet behoeft gedacht te worden aan een optreden in de tweede plaats. Immers in art. 2 der wet is aangegeven, dat de landweer-afdeelingen bestemd zijn tot *versterking* van het leger.

Eene bepaling, zooals die voorkwam in art. 78 der Schutterrij-

wet, dat de bans successievelijk zouden worden opgeroepen, en zooals in art. 83 dat de Schutterij in geen geval buiten de grenzen van het Rijk mocht worden gevoerd of gebruikt, wordt in de landweernet wet gelukkig te vergeefs gezocht.

Hetgeen nochtans in de Memorie van Toelichting omtrent de landweernet wet nopens de bestemming der landweernet gezegd wordt, doet ons evenwel vermoeden, dat de toenmalige regeering ten aanzien van het oogenblik, waarop de landweernet in een oorlog moet worden aangewend, niet zoover heeft willen gaan, als ik vermeen, dat men gaau moet. In die memorie toch wordt gesproken van eene leger*reserve* en van het steunen van het veldleger in het *verder verloop* van den oorlog. Dat standpunt, ik herhaal het, mag mijns inziens allermint worden ingenomen ten aanzien van de landweernet van legers van kleine staten, vooral niet waar, zooals bij ons, de militiedienst zich slechts nitstrekt over een tijdvak van 8 jaar.

Ik acht het dan ook niet goed, dat er, zooals in de Memorie van Toelichting vaak geschiedt, gesproken wordt van het leger en van de landweernet, waarbij dan met het leger bedoeld wordt de troepen, die geheel of gedeeltelijk uit militie bestaan. Mijns inziens moet onder »het leger» worden verstaan al die troepen, die bij een oorlog al dadelijk tegen den vijand worden of kunnen worden aangewend.

De landweernet moet dus als een onderdeel van het leger worden beschouwd, evenals de troepen, die uit militie en vrijwilligers bestaan, een onderdeel van het leger vormen.

Met dankbaarheid moeten erkend worden de groote voordeelen, die door de jongste wijziging der militiewet en door de aanneming der landweernet wet ten behoeve van 's lands weerbaarheid verkregen zullen kunnen worden; doch die voordeelen zullen denkbeeldig zijn, indien men niet verder gaat, dan alleen het oefenen der grootere lichten militie en der lichten landweernet. Zij zullen van weinig beteekenis zijn, indien met de uitbreiding, die het aantal soldaten ondergaat, niet tevens gepaard gaat eene uitbreiding van het aantal leger-eenheden van lagere en hogere orde.

Eerst wanneer dit geschied is, kunnen wij zeggen, dat wij een sterker leger hebben gekregen.

Ik twijfel niet of de Nederlandsche volksvertegenwoordiging heeft hare goedkeuring aan de nieuwe legerwetten geschonken in het volle vertrouwen, dat wij niet slechts zouden hebben 8 lichtingen militie en 7 lichtingen landweer van 17.500 man, maar een deugdelijk georganiseerd en een goed geoefend leger van ongeveer 200.000 soldaten, gereed om bij mobilisatie onverwijld ten behoeve der landsdefensie te worden aangewend.

De landweer zij dus niet eene legerreserve, maar een onderdeel van het leger, dat, waar het moet, even spoedig op de been is gebracht als het militieleger!

Was het, zooals ik in vorenstaande regelen heb trachten aan te geven, noodig om bij mobilisatie zoo spoedig mogelijk over de landweertroepen te kunnen beschikken, niet minder noodzakelijk is het, dat die troepen alsdan tot hunne grootst mogelijke sterkte kunnen uitrukken.

In dit opzicht bevat de landweerwet echter eene bepaling, die mijns inziens tegen het laatstgenoemde beginsel indruischt. Volgens het 2e lid toch van art. 5 der landweerwet worden de dienstplichtigen bij de landweer, die na het in werking treden van de landweerwet voor korte oefening bij de militie werden ingelijfd, bestemd om te worden ingedeeld bij de bij mobilisatie op te richten landweerdepôts. Hiervoor nu is mijns inziens geen redelijke grond. Wel was zulks het geval bij de oorspronkelijke ontwerpwet van den minister ELAND, waarbij de kort geoefenden minderwaardige soldaten waren en daarom ook als miliciens terecht voor de depôts waren bestemd. Nu evenwel door de wijzigingen in de genoemde ontwerpwet, de kort geoefenden zoowel als de volledig geoefenden in geval van mobilisatie bij de compagnieën zullen worden ingedeeld en dus -- althans als regel -- niet naar de depôts gaan, nu is er ook geene enkele reden om de kort geoefenden, die bij de landweer zijn overgegaan, bij mobilisatie voor de landweerdepôts te bestemmen.

Neemt men in aanmerking, dat bij de infanterie de kort

geoeffenden een derde gedeelte van de militie en dus ook van de landweer zullen uitmaken, dan is het duidelijk, dat men, door al de kort geoeffenden voor de depôts te bestemmen, afstand doet van belangrijke krachten, die zeer wel ten behoeve van de landsverdediging zouden kunnen worden aangewend. Zeer zeker zullen voor de landweer, zoowel als voor het militieleger, eenige depôtstroepen noodig zijn, doch eene verhouding dier troepen tot de sterkte der troepen, ter aanvulling waarvan zij dienen, als 1 tot 2 is zeker buitenmate en onnoodig hoog. Betrof het nu troepen, die niet geschikt waren om dadelijk, dat is zonder verdere oefening, te worden aangewend, dan was het eene andere zaak. Al zijn zij echter korter geoeffend dan de anderen, dit is geene reden om er in beginsel van af te zien, ze bij mobilisatie dadelijk ten behoeve der verdediging aan te wenden, vooral waar men te dezen aanzien bij het militieleger een geheel ander stelsel huldigt.

De bestemming der Landweer.

Op den voorgrond stellende, dat de landweer onverwijld zal moeten kunnen worden aangewend, wanneer het geldt onze onafhankelijkheid te verdedigen, en rekening houdende met de omstandigheid, dat de landweer uit oudere soldaten bestaat, die langer aan den dienst zijn ontwend dan de soldaten van het militieleger en mitsdien niet zoo geschikt zijn voor den veldoorlog als deze, ligt het voor de hand, dat wanneer troepen moeten worden aangewezen als bezettings- en bewakingstroepen voor onze liniën en stellingen, men daarvoor bij voorkeur de landweer zal bestemmen. Hoe men ook over de noodzakelijkheid eener bezetting van onze liniën en stellingen moge denken en over de wijze, waarop men die zal verdedigen, zeer zeker zou het niet van wijs beleid getuigen, indien men van den steun, dien ze ons bij de verdediging des lands kunnen verschaffen, vrijwillig afstand deed. Ongetwijfeld zal men daarom in menig oorlogsgeval goed doen troepen voor de bezetting

en bewaking der liniën en stellingen af te zonderen, doch daarbij zal het van groot voordeel zijn, dat we voor die troepen kunnen rekenen op de landweer, en wij dus onze 8 lichtingen militie — behoudens de depôtstroepen — onverzwakt zullen kunnen aanwenden voor het veldleger. Al moge daaraan in de eerstvolgende vijf jaren nog niet te denken zijn, omdat we gedurende dien tijd bij gebreke aan eene behoorlijk georganiseerde landweer, bij bedreiging van onze onafhankelijkheid, nog troepen van het militieleger voor de stellingen zullen moeten bestemmen, in de naaste toekomst zal dit zeer zeker tot de taak van de landweer moeten behooren.

Het hier door mij voorgedragen beginsel heeft blijkbaar niet voorgezeten bij de regering, toen deze haar ontwerp betreffende de landweerwet samenstelde. Immers, volgens de Memorie van Toelichting heet het, dat de landweer bestemd zal zijn, de bezettingstroepen te *versterken*; met andere woorden, het militieleger zal eene voorloopige bezetting leveren, en deze zal daarna door de landweer tot grooter sterkte gebracht worden.

Er zijn evenwel geene gegronde redenen om de bezetting der verdedigingswerken en de bewaking der liniën niet al dadelijk aan de landweertroepen op te dragen.

Uitgaande toch van het gronddenkbeeld — en hieraan moeten wij ons onvoorwaardelijk vasthouden — dat wij bij bedreiging der onafhankelijkheid oomiddellijk over eene georganiseerde landweer zullen moeten kunnen beschikken, is er geen motief, waarom wij die taak *niet* aan de landweer en *wel* aan de militie zouden opdragen. Integendeel, voor die taak worden minder manoeuvreervardige troepen vereischt dan voor den veldoorlog, en bovendien komt het er voor de bezetting en bewaking der liniën en stellingen bij de mobilisatie ook niet zoo op een dag op aan, als zulks ten aanzien van het veldleger het geval is.

Het lag evenwel voor de hand om in de Memorie van Toelichting der ontwerp-landweerwet te spreken van *versterking* der landweertroepen, omdat, blijkens de ontwerp-organisatiewet van den minister ELAND het in de bedoeling van dien bewinds-

man lag, om, ook voor wat de infanterie betreft, troepen van het militieleger aan te wijzen, die al dadelijk voor de liniën en stellingen bestemd zouden zijn. Twee regimenten infanterie waren daarvoor uitgetrokken.

Dat denkbeeld is evenwel thans losgelaten en er is geen bevel meer om voor de bezetting en bewaking der liniën en stellingen — in de toekomst althans — landweertroepen te bestemmen.

Intusschen zal voor die taak niet de geheele landweer noodig zijn. Bij de tegenwoordige wet zullen jaarlijks ongeveer 8.200 man volledig te oefenen en 4.500 man kort te oefenen, bij de infanterie kunnen worden ingedeeld en zullen dus 7 lichten landweer van oorspronkelijk 8.200 man dadelijk ten behoeve der oorlogvoering kunnen worden aangewend. Wijders zal men dan kunnen beschikken over 7 lichten elk van 4.500 man depôtstroepen.

Het verloop mede gerekend zullen de 7 landweer lichten van 8.200 man eene gezamenlijke sterkte hebben van \pm 46.000 man, en rekt men nu op 24.000 man voor bezettings- en bewakingstroepen, dan hebben wij nog \pm 22.000 man over, die deel uit zullen kunnen maken van het veldleger. Die 22.000 man, alzoo 5 à 6 regimenten, zijn voor het veldleger eene krachtige bate, waarvan niet mag worden nagelaten partij te trekken.

Op hoedanige wijze dit moet geschieden, zal afhangen van de omstandigheden, waaronder eventueel wordt gemobiliseerd.

Bij een oorlog met een vijand, die met overmachtige strijdkrachten ons land binnenvalt, zal men het best doen alle landweer, die niet voor de liniën en stellingen behoeft te worden afgezonderd, direct bij het veldleger aan te trekken. Daarvan zal men dan liefst geene afzonderlijke divisiën formeeren, doch bij voorkeur moet de organisatie van het veldleger zóó zijn ingericht, dat bij elk der divisiën een regiment landweer zal kunnen worden ingedeeld.

Nu met 8 lichten militie elk van 12.700 man infanterie, 72 bataljons voor het veldleger zullen kunnen worden gefor-

meerd, zullen wij in eene niet te ver verwijderde toekomst dat veldleger uit 6 divisiën kunnen doen bestaan en zal dan bij elk dier divisiën een regiment landweer kunnen worden ingedeeld.

Intusschen kan zich ook de omstandigheid voordoen, dat al dreigt aan eene bepaalde grens geen direct gevaar, het niettemin noodig is, die grens te doen bewaken, omdat de mogelijkheid niet behoeft buitengesloten te zijn, dat van meer dan eene zijde vijandelijke troepen oprukken. Dan zal het overweging kunnen verdienen, en dit geldt ook wanneer bij niet *directe* bedreiging van de zeezijde, het niettemin noodig wordt geoordeeld de kust te doen bewaken, de landweer in afzonderlijke afdeelingen te doen optreden, waarbij dan de formatie van landweer-divisiën niet is buitengesloten.

Bij de aanwijzing der regimenten infanterie voor de liniën en stellingen zal er zooveel mogelijk rekening mede gehouden moeten worden, dat men daarvoor bestemt de landweer uit de provinciën, in de nabijheid dier liniën of stellingen gelegen, zoodat zij dus bij mobilisatie spoedig de verdedigingswerken zullen kunnen bereiken of de positiën zullen kunnen bezetten, waarvoor zij zijn aangewezen.

Vermits, zooals wij zagen, de landweer in de eerste plaats zal moeten worden bestemd om de noodige bezettings- en bewakingstroepen te leveren, zou hieruit kunnen worden afgeleid, dat ook voor de artilleriebezettingen der stellingen geen andere dan landweertroepen zouden behoeven te worden aangewezen.

Aangezien onze geheele vesting-artillerie voor de bezettingstroepen bestemd is, zou dus volgens het vorenstaande de geheele vesting-artillerie uit landweer kunnen bestaan. Hierop maakt echter de kustartillerie eene uitzondering, omdat ten aanzien van de organisatie en mobilisatie dezer troepen hooge eischen moeten worden gesteld. Evenals de cavalerie binnen den kortst mogelijken tijd aan de landgrenzen gereed moet staan, moct de kustartillerie in niet minder tijd gereed zijn om eene vijandelijke scheepsmacht te beletten onze reeden en haven te naderen.

Voor het overige evenwel zou ten behoeve der stellingen met landweer-vesting-artillerie kunnen worden volstaan, ware het niet, dat men dan ten aanzien der bevelvoering op moeielijkheden zou stuiten. Bovendien moet men militia hebben om over landweer te kunnen beschikken, zoodat ook uit dien hoofde men het niet zonder militia-vesting-artillerie zou kunnen stellen.

Het vorenstaande moge echter doen zien, dat men bij de organisatie der vesting-artillerie er rekening mede moet houden, dat en militia en landweer dezelfde taak hebben en dat men dus de jaarlijksche lichting aan vesting-artillerie niet grooter behoeft te maken dan noodig is om met 15 lichtingen het vereischte aantal manschappen te bereiken.

Zooals uit de militiewet blijkt gaan de bereden troepen alsmede de torpedisten niet naar de landweer over. Ten aanzien van de torpedisten kunnen wij dien maatregel zeer goed billijken, omdat wanneer de versperringen eenmaal gelegd zijn, de taak der torpedisten voor 't grootste gedeelte is afgehoopen. Ook landweer-cavalerie zou voor ons van weinig nut zijn, omdat in de eerste plaats het verkrijgen van rijpaarden op groote bezwaren zal stuiten en bovendien in eene latere periode van een oorlog eene versterking van cavalerie ons weinig meer zal baten.

Iets anders echter is het met de veld-artillerie. Dat op dat wapen van toepassing zou zijn, zooals in de Memorie van Toelichting op de landweernet is aangegeven, dat de voorziening in de behoefte aan goed afgerichte paarden op nagenoeg onoverkomelijke bezwaren zou stuiten, kan ik geenszins toegeven. Integendeel, ik geloof dat er geschikte trekpaarden genoeg te krijgen zullen zijn. Daarom zal er naar gestreefd moeten worden in oorlogstijd zoo spoedig mogelijk aan te spannen :

1°. De veldhouwitsers, die thans nog in onze bewapening ontbreken, doch waaraan de behoefte zich hoe langer hoe meer doet gevoelen.

2°. De batterijen veldgeschut van de vóórlaatste constructie, ten einde, wanneer de infanterie van het veldleger met land-

weertroepen wordt versterkt, ook de artillerie dienovereenkomstig sterker te maken.

3". Het geschut in de liniën en stellingen, dat voor eenigszins spoedige verplaatsing vatbaar is, om zooveel mogelijk geschut te kunnen bijeenbrengen op het aangevallen gedochte der linie of stelling.

Teneinde evenwel de hiervoor noodige bespanningen te besturen zijn stukrijders noodig. Uit de militie zal daarover niet kunnen worden beschikt, althans niet met de tegenwoordige sterkte der lichte, en deze zou dus moeten worden verhoogd. Intusschen kan het doel op veel goedkoope wijze bereikt worden, indien bepaald werd, dat ook de veld-artillerie landweerplichtig is en ik zou het mitsdien wenschelijk achten, dat bij eventuele wetswijziging eene bepaling in dien zin tot stand kwam.

Wat omtrent de bestemming van de landweer-vesting-artillerie is gezegd, geldt ook voor de landweer-genietroepen. Ook voor de *vesting*-genietroepen zou men mijns inziens met landweer kunnen volstaan. Hadden wij evenwel bij de vesting-artillerie de militie noodig, omdat er zonder deze geen landweer zou kunnen zijn, bij de genietroepen is dit niet het geval, omdat de landweer, voortkomende uit de veld-genietroepen, voor den dienst in de liniën en stellingen kan worden bestemd. De vraag zou daarom kunnen worden gesteld of het geene overweging verdient uit de militie alleen compagnieën genietroepen te formeeren, bestemd voor het veldleger, en de daaruit voortkomende landweerplichtigen te organiseren tot compagnieën vesting-genietroepen. Wellicht zal ook hier, zooals reeds bij de bespreking der landweer-vesting-artillerie is opgemerkt, de kaderquaestie moeielijkheden in den weg leggen, doch ten aanzien der genietroepen zou dit bezwaar kunnen worden ondervangen, door bij de compagnieën veld-genietroepen eenig kader meer in te deelen, hetgeen dan bij mobilisatie voor den dienst bij de landweerafdelingen zou zijn bestemd.

Hetzelfde geldt ten opzichte van de hospitaalsoldaten en de administratietroepen, die voor de liniën en stellingen moeten

worden aangewezen. Hierbij zij nog de aandacht gevestigd op het eigenaardige, dat in de landweeerwet gesproken wordt van administratietroepen, zonder dat deze feitelijk deel uitmaken van het leger. De vermelding in de landweeerwet van deze troepen grondt zich ten deze op de ontwerp-organisatiewet van den minister ELAND, welk ontwerp intusschen niet tot wet is verheven geworden.

Aan de pontonniers der landweer zal bij mobilisatie al dadelijk bezwaarlijk eene oorlogsbestemming kunnen worden gegeven en het zal daarom overweging verdienen deze voorloopig bij het depôt van het korps pontonniers in te deelen, ten einde hen daarna in verband met de behoefte eene taak aan te wijzen.

Uit hetgeen in het vorenstaande is medegedeeld omtrent de bestemming, die naar mijne meening aan de verschillende landweertroepen zal behooren ten deel te vallen, zal het gebleken zijn, dat ik er daarbij geene melding van heb gemaakt om aan die troepen de dekking der mobilisatie op te dragen. De landweerafdelingen voor die taak te bestemmen, is naar mijne meening niet in overeenstemming met de beteekenis, die aan de landweer als zoodanig moet worden gehecht. Het dekken der mobilisatie moet mijns inziens worden opgedragen aan troepen, die voor die taak te allen tijde klaar staan.

Het mogen dus zelfs geene afdelingen zijn, die alvorens af te marcheeren, nog de aankomst moeten afwachten van miliciens-verlofgangers, neen, zij moeten zijn samengesteld alleen uit in vreedestijd onder de wapenen zijnde manschappen. Het voordeel, dat de landweerafdelingen ter plaatse of in de nabijheid aanwezig zijn, legt hier geen gewicht in de schaal, omdat de tijd, waarbinnen die afdelingen behoorlijk gewapend, gekleed en nitgerust, zouden kunnen afmarcheeren, zeker grooter zou zijn, dan die, welke voor de afdelingen, die in vreedestijd onder de wapenen zijn, noodig is om per spoor haar bestemmingen te kunnen bereiken.

Bovendien, ik herhaal het, is het in strijd met de beteekenis der landweer om afdelingen daarvan eerder in gevecht te brengen, dan afdelingen der militie.

De organisatie der Landweer.

Art. 3 van de landweeerwet vermeldt, dat het grondgebied van het Rijk verdeeld wordt in landweerdistricten. Eene indeeling der landweer in districten is noodig, omdat bij de landweer de stammen ontbreken, waaromheen, zooals bij de korpsen van het militieleger, de niet onder de wapenen zijnden zich bij mobilisatie moeten scharen.

Vermits intusschen bekend moet zijn, uit welk personeel de verschillende landweerafdelingen bij mobilisatie zullen moeten zijn samengesteld, is het noodig, dat zulks in vreedestijd wordt vastgesteld en dit geschiedt het eenvoudigst door het Rijk te verdeelen in districten en te bepalen, dat van de landweerplichtigen, in de verschillende districten woonachtig, voor wat de infanterie betreft, zullen worden geformeerd compagnieën, bataljons en regimenten.

De districten, waaruit de kleinste onderdeelen der landweer, de compagnieën, zich recruteeren, zijn de gemeenten; de verschillende gemeenten, die te zamen zooveel landweerplichtigen leveren, dat daaruit eene compagnie kan worden samengesteld, vormen een compagniedistrict; vier dier compagniedistricten vormen een bataljonsdistrict, terwijl vier bataljonsdistricten een regimentsdistrict samenstellen.

Het zal voorts naar mijne meening aanbeveling verdienen om de indeeling in regiments-landweerdistricten te doen overeenstemmen met eene indeeling in regiments-recruteeringsdistricten der militie. In de eerste plaats moet dit geschieden om den band, die tusschen kader en manschappen heeft bestaan, terwijl zij gezamenlijk bij de militie dienden, ook te doen voortbestaan tijdens hun dienst bij de landweer, en voorts om gelijktijdig functiën te kunnen opdragen aan het personeel, bestemd voor den landweerdienst en dat, bestemd voor den dienst betreffende de indeeling en het jaarlijksch onderzoek der militie. Deze vereeniging van functiën zal leiden tot besparing van personeel en nit dien hoofde tot bezuiniging.

Ik zou daarom, aannemende dat ons veldleger zal bestaan

uit 12 regimenten, waarvan één regiment Grenadiers en Jagers, dat uit het geheele land wordt gerecruteerd, het Rijk willen verdeelen in 11 militie- en landweerdistricten, zoodanig dat elk der 11 regimenten infanterie zich uit een bepaald district recruteerde en uit diezelfde districten zich 11 regimenten landweer-infanterie formeerden. Aangezien ongeveer 46.000 man landweer-infanterie beschikbaar komen — behalve de landweer, die voor de depôts bestemd is — heeft op die wijze elk regiment ook eene behoorlijke sterkte. Met het recruteeren van elk regiment uit een bepaald district wil ik intusschen geenszins zeggen, dat bij de indeeling van miliciens van een regiment, geen enkel man zou mogen komen uit een ander district dan uit het eigen regimentsdistrict; evenmin zou ik wenschen, dat de miliciens als verlofgangers overgeplaatst zouden moeten worden, wanneer zij naar een ander district verhuisden; het is alleen de bedoeling, dat elk regiment zich *in beginsel* recruteert uit het district, dat daarvoor wordt aangewezen, waarbij dan natuurlijk rekening moet gehouden worden met de ligging der vredesgarnizoenen, opdat de grootverlofgangers bij mobilisatie zoo spoedig mogelijk hunne plaatsen van opkomst zullen kunnen bereiken.

Eene indeeling in 11 regimentsdistricten en 44 bataljonsdistricten komt niet overeen met de indeeling, zooals die in de Memorie van Toelichting betreffende de landweerwet is aangegeven. Volgens die Memorie toch zouden er 36 landweerdistricten gevormd worden, te zamen leverende 36 bataljons veld-infanterie en 36 compagnieën vesting-infanterie.

Die indeeling hield verband met de ontwerp-organisatie van den Minister ELAND, doch nu deze organisatie vervallen is, zal men ook het best doen de verdeeling in landweerdistricten te regelen naar de organisatie, die men thans aan het leger denkt te geven.

Zooals gezegd, zou ik dus het Rijk wenschen in te deelen in 11 regimentsdistricten. Wel is waar zullen, zooals ook in de Memorie van Toelichting betreffende het wetsontwerp is aangegeven, de bataljons landweer niet altijd in regimentsverband optreden en zeer zeker niet die, welke voor de be-

zettingstroepen bestemd zijn, doch er blijven dan toch altijd nog 6 regimenten over, die *wel* in het regimentsverband optreden. Bovendien acht ik het voor het toezicht op de bataljons in vreedstijd wenschelijk, dat evenals bij het veldleger, ook bij de landweer het regimentsverband wordt ingesteld.

De indeeling in districten moet uit den aard der zaak rekening houden met het aantal landweerplichtigen, dat in de verschillende gemeenten aanwezig is, en dit zal natuurlijk afhankelijk zijn van het aantal militieplichtigen, dat elke gemeente levert.

Om nu tot eene verdeling in districten te kunnen geraken, heb ik op den grondslag van de tegenwoordige indeeling der militie nagegaan hoe groot bij de lichteing volgens de nieuwe wet, het aantal miliciens der infanterie zou zijn, dat elke provincie moet leveren en hoe groot derhalve het aantal landweerplichtigen in elk der provinciën zal zijn.

Dit berekend hebbende, heb ik daarna nagegaan hoeveel bataljons landweer-infanterie elk der provinciën zou kunnen leveren, waarbij ik uitgegaan ben van de wenschelijkheid om in de verschillende provinciën een *geheel* aantal bataljons te hebben. In verband met de omstandigheid, dat de landweerdistricten ook recruteeringsdistricten zullen zijn, zal zulks van groot gemak wezen bij de aanraking, die er nopens de militie- en landweeraangelegenheden tusschen de Commissarissen der Koningin en de autoriteiten der landweer zal bestaan.

Dat zodoende het eene bataljon iets sterker zal zijn dan het andere acht ik geen bezwaar van enig belang.

De hiervoren bedoelde berekeningen hebben mij doen zien, dat de verschillende provinciën het navolgend aantal bataljons landweer-infanterie zullen kunnen leveren.

Friesland	3	bataljons.
Groningen	3	»
Drenthe	1 $\frac{1}{2}$	»
Overijssel	2 $\frac{1}{2}$	»
Gelderland	5	»
Utrecht	2	»

Noordholland	7	bataljons.
Zuidholland	10	»
Zeeland.	2	»
Noordbrabant	5	»
Limburg	3	»
Totaal	44	bataljons.

In verband hiermede zal het Rijk kunnen worden ingedeeld in regimentsdistricten, zooals op de schets bijlage III is aangegeven, en zal alzoo de landweerinfanterie bestaan uit de navolgende regimenten :

- 1°. Het regiment *Friesland*, ter sterkte van 3 bataljons. 1)
- 2°. Het regiment *Groningen* en *Drenthe*, ter sterkte van 4 bataljons. (3 uit Groningen en 1 uit Drenthe).
- 3°. Het regiment *Overijssel*, ter sterkte van 4 bataljons. ($\frac{1}{2}$ uit Drenthe, $2\frac{1}{2}$ uit Overijssel, 1 uit Gelderland).
- 4°. Het regiment *Gelderland*, ter sterkte van 4 bataljons.
- 5°. Het regiment *Limburg*, ter sterkte van 4 bataljons (3 uit Limburg en 1 uit Noordbrabant).
- 6°. Het regiment *Noordbrabant*, ter sterkte van 4 bataljons.
- 7°. Het regiment *Zeeland* en *Zuidholland*, ter sterkte van 4 bataljons. (2 uit Zeeland en 2 uit Zuidholland).
- 8°. Het regiment *Rotterdam*, ter sterkte van 4 bataljons.
- 9°. Het regiment *'s-Gravenhage*, ter sterkte van 4 bataljons.
- 10°. Het regiment *Utrecht* en *Noordholland*, ter sterkte van 5 bataljons. (2 uit Utrecht en 3 uit Noordholland. 1)
- 11°. Het regiment *Amsterdam*, ter sterkte van 4 bataljons.

De regimenten sub 1°—4°, sub 5°—7° en sub 8°—11° staan onder toezicht van de Bevelhebbers resp. in de 2e, 3e en 1ste Militaire Afdeeling.

De onderverdeeling van de bataljons in compagniesdistricten (zie bijlage I) is zoodanig geregeld, dat elk compagniesdistrict een zeker aantal gemeenten omvat en de bevolking in elke district nagenoeg gelijk is, zoodat men ook mag aannemen,

1) Het regiment infanterie van het militieleger, dat uit Friesland recruteert, zal ook 1 bataljon moeten recruteeren uit Noordholland.

dat de compagnieën landweer ongeveer dezelfde sterkte zullen hebben.

Wat de vesting-artillerie betreft, zoo zullen, uitgaande van de tegenwoordige wijze van indeeling der miliciens van dit wapen, in geval van mobilisatie in de verschillende provinciën het navolgend aantal compagnieën landweer-vesting-artillerie kunnen worden geformeerd:

Friesland	3	compagnieën.
Overijssel	5	»
Gelderland	5	»
Noordbrabant	6	»
Zuidholland	8	»
Utrecht	3	»
Noordholland	14	»

Totaal . . 44 compagnieën. —

Aangezien de gezamenlijke sterkte der landweer-vesting-artillerie $1460 \times 5,6 = 8176$ man bedraagt (zonder de depôt-troepen), zal dus eene compagnie landweer-vesting-artillerie ± 180 man sterk zijn. Gelet op het aantal compagnieën vesting-artillerie, dat in de hiervoren aangegeven provinciën zal kunnen worden geformeerd, zullen bij de respectieve landweer-regimenten het navolgende aantal compagnieën vesting-artillerie kunnen worden ingedeeld.

Bij het regiment <i>Friesland</i>	3	compagnieën.
» » » <i>Overijssel</i>	6	»
» » » <i>Gelderland</i>	4	»
» » » <i>Noordbrabant</i>	6	»
» » » <i>Zeeland en Zuidholland</i> .	2	»
» » » <i>Rotterdam</i>	4	»
» » » <i>'s-Gravenhage</i>	2	»
» » » <i>Utrecht en Noordholland</i>	9	»
» » » <i>Amsterdam</i>	8	»

In bijlage I is aangegeven tot welke bataljonsdistricten de verschillende compagnieën vesting-artillerie zullen behooren.

De landweerplichtigen van de genietroepen van de pon-
1902/03. II. 8

tonniers, van de hospitaalsoldaten en van de administratie-troepen worden in elk bataljonsdistrict tot detachementen geformeerd; evenzoo de manschappen der vesting-artillerie in de districten, waar geene vesting-artillerie is ingedeeld, doch waar tengevolge van verhuizing zich landweerplichtigen van dat wapen gevestigd hebben.

De bestemming der verschillende onderdeelen van de landweer voor den dienst bij het veldleger of voor den dienst als bezettings- of bewakingstroepen in de onderscheidene liniën en stellingen is vermeld in bijlage II.

De organisatie der verschillende onderdeelen van de landweer zal de navolgende kunnen zijn.

De staf van een regiment landweer-infanterie zal bestaan uit een kolonel, een kapitein-adjutant en een adjutant-onder-officier van de landweer.

Tot de functiën, welke aan het personeel van dien staf zijn opgedragen, behooren ook die, welke tot nu toe waren opgedragen aan de provinciale-adjudanten.

De staf van een bataljon landweer-infanterie zal bestaan uit een luitenant-kolonel of majoor, een eersten- of tweeden-luitenant-adjutant en een sergeant-majoor van de landweer, terwijl aan het personeel van dien staf tevens de functiën zijn opgedragen, waarvoor tot nu toe de militie-commissarissen waren bestemd.

Voorts behooren tot dien staf enkele geëmployeerden, bestemd voor het onderhoud der kleeding en wapenen, opgelegd in de hierna te noemen bataljonsmagazijnen.

Aan het hoofd eener compagnie landweer staat een kapitein van de landweer, die tot het verrichten van administratieve en andere werkzaamheden kan beschikken over een sergeant-majoor van de landweer.

Al het hiervoren genoemde personeel is bezoldigd. Het is benoembaar volgens de bepalingen, die in de landweerwet zijn aangegeven.

Bij de aanstelling van vorenbedoeld personeel moet op den voorgrond staan, dat het bekwaam zij voor de taak, die het

in oorlogstijd wacht; de commandanten der regimenten, bataljons en compagnieën landweer moeten dus volkomen berekend zijn voor hunne taak als regiments-, bataljons- en compagnies-commandant in het gevecht.

Zoolang het fysiek der betrokken personen goed is, zal intusschen hun leeftijd er weinig toe doen; de bataljons-commandanten zullen dus veelal gekozen worden uit de kapiteins, die wel geschikt zijn voor bataljons-commandant, doch wegens hun leeftijd niet meer in aanmerking komen voor bataljons-commandant bij het militieleger: zoo zullen de regiments-commandanten gekozen kunnen worden uit de luitenant-kolonels, die in het militieleger volgens hun leeftijd niet meer voor den rang van kolonel in aanmerking komen, doch niettemin voor regiments-commandant de vereischte geschiktheid bezitten.

De compagnies-commandanten zullen worden genomen uit de kapiteins en luitenants, die als zoodanig den dienst bij het militieleger of bij het Nederlandsch-Indische leger verlaten hebben of wel zullen daarvoor in aanmerking komen kapiteins van de landweer, voortgesproten uit officieren van het reservekader, die naar de landweer zijn overgegaan.

De commandanten van de regimenten en bataljons, die bestemd zijn om deel uit te maken van het veldleger, worden gekozen uit de hoofdofficieren der Infanterie; die van de regimenten en bataljons, welke bestemd zijn voor bezettings- en bewakingstroepen, kunnen ook uit de andere wapens gekozen worden, aangezien laatstbedoelde commandanten bij mobilisatie als groeps- of vakcommandanten in de liniën en stellingen zullen optreden en men mag aannemen, dat ook hoofdofficieren van andere wapens dan dat der Infanterie daarvoor de vereischte kunde en geschiktheid zullen bezitten.

De compagnieën landweer-infanterie bestaan, behalve uit het personeel, dat hiervoren is genoemd, evenals de compagnieën der infanterie van het militieleger, uit:

- 4 luitenants en vaandrighs,
- 12 sergeanten en
- 12 korpornaals,

en voorts uit zooveel manschappen, als in elk compagnies-district aanwezig zijn.

Van de luitenants moet 1 beroepsluitenant, van de sergeanten en korporaa's moeten er 4 beroepssergeanten, resp. 4 beroepskorporaa's zijn of geweest zijn.

Gaan wij thans na of en in hoeverre met de bestaande bepalingen de vorengenoemde sterkte aan kader bij de compagnieën landweer zou kunnen worden bereikt.

Onder den tegenwoordigen toestand zal bij de landweer over het navolgende kader kunnen worden beschikt :

1° Militiekader, dat naar de landweer is overgegaan en c. q. bij de landweer bevorderd wordt (Art. 16. Landweewet.)

2° Reserve-officieren, reserve-onderofficieren en reserve-korporaa's, die na hunnen vrijwilligen dienst bij het reservekader naar de landweer zijn overgegaan. (Kon. Besl. van 12 Mei 1902, n°. 22.)

3°. Officieren, reserve-officieren, onderofficieren, reserve-onderofficieren, korporaa's en reserve-korporaa's, die tijdens hun dienst bij het militieleger voor de landweer worden bestemd. (Art. 17. Landweewet.)

Wat de categorie sub 1 betreft, zoo mogen wij veilig aannemen, dat per compagnie jaarlijks 1 à 2 miliciens-sergeanten en 2 à 3 miliciens-korporaa's naar de landweer zullen overgaan, hetgeen dus voor de 7 landweerlichtingen — het verloop medegerekend — eene sterkte geeft van ± 8 sergeanten en ± 14 korporaa's per compagnie.

Tot de categorie sub 2 behoort het reservekader, bedoeld sub 1 van art. 4 van het Kon. Besl. van 12 Mei 1902 n°. 22, dat na zijn dienst in het militieleger naar de landweer is overgegaan en daarbij gedurende 4 jaren dienstplichtig blijft.

Wij gelooven ons niet aan overschatting schuldig te maken, indien wij de tegenwoordige sterkte van het reservekader als grondslag aannemende, van de onderstelling uitgaan, dat wanneer de tegenwoordige regeling betreffende het reservekader gehandhaafd blijft, de sterkte aan kader van de 4 landweerlichtingen ongeveer de helft zal bedragen van de tegenwoordige sterkte van dat kader, alzoo :

96 reserve-luitenants en vaandrighs,
 366 reserve-sergeanten,
 288 reserve-korporaals,

d. i. voor 2 landweer-compagnieën; 1 reserve-luitenant of vaandrig en voorts per compagnie 2 reserve-sergeanten en 1 à 2 reserve-korporaals.

Wanneer wij dus het kader, verkregen uit de beide eerstgenoemde categorieën, bij elkander tellen, komen wij voor eene compagnie tot :

0 à 1 reserve-luitenant of vaandrig,
 10 sergeanten.
 15 à 16 korporaals.

Hieruit zou volgen, dat voor wat de onderofficieren en korporaals aangaat, men de landweercompagnieën vrij voldoende met het kader van de beide genoemde categorieën zou kunnen encadreeren.

Intusschen moet daarbij niet uit het oog worden verloren, dat het onderofficiers- en korporaalskader eener landweercompagnie dan geheel uit militie- en reservekader zou bestaan en op die wijze de bevelvoering niet naar behooren zou verzekerd zijn.

Vandaar dan ook, dat, zooals reeds hiervoren werd aangegeven, als eisch moet gesteld worden, dat van de sergeanten en korporaals eener compagnie er 4 van elke categorie zouden moeten behooren tot het beroepskader of tot hen, die als beroepssergeanten of als beroepskorporaals bij het militieleger hebben gediend.

Ingevolge het bepaalde bij het Kon. Besl. van 12 Mei 1902, n°. 22 kunnen de beroepsonderofficieren en -korporaals, na hun paspoort bekomen te hebben, zich voor den tijd van 6 jaar bij het reservepersoneel der landmacht verbinden, waarbij hun dan eene jaarlijksche toelage wordt toegekend.

Dit kader nu komt voor eene indeeling bij de landweer zeer zeker in aanmerking, aangezien de behoefte aan dat kader bij het militieleger minder groot is dan bij de landweer.

Nemen wij aan, dat gemiddeld per compagnie van het mi-

litieleger om de 2 jaren 1 onderofficier en om de 3 jaren 1 korporaal met paspoort gaat, dan zal zoodoende per compagnie landweer over 3 onderofficieren en 2 korporaals dezer categorie van kader kunnen worden beschikt.

Aan het gewenschte aantal beroepskader van 4 onderofficieren en 4 korporaals per landweercompagnie komen dan nog 1 sergeant en 2 korporaals te kort en zeker zal men goed doen in de toekomst er bij de organisatie van de compagnieën van het militieleger op te rekenen, dat van deze onderdeelen 1 sergeant en 2 korporaals voor de compagnieën landweer beschikbaar worden gesteld.

Op die wijze zou dan, wat onderofficieren en korporaals betreft, vrij wel in de behoeften der landweer kunnen worden voorzien.

Niet zoo gunstig is het intusschen met de reserve-luitenants en vaandrighs gesteld. Immers, uit de onder 1 en 2 vermelde categorieën zal nog niet over één reserve-luitenant of vaandrig per compagnie kunnen worden beschikt. Daarbij wordt opgemerkt, dat men er niet op zal mogen rekenen om reserve-luitenants en vaandrighs, die bij het militieleger zijn ingedeeld, voor de landweer te kunnen bestemmen. Zooals wij toch hiervoren mededeelden, bedroeg de sterkte van dat personeel 192 reserve-luitenants en vaandrighs, en nemen wij nu aan, dat per compagnie infanterie van het militieleger 2 reserve-luitenants of vaandrighs beschikbaar moeten zijn, dan blijkt het dat men daarvoor alleen — rekenende op 72 bataljons — reeds 576 reserve-luitenants en vaandrighs noodig heeft, of ± 700 , indien we nog rekenen op eene indeeling bij de depôts. Ook op reserve-luitenants, die uit anderen hoofde beschikbaar kunnen komen, zullen wij slechts in zeer beperkte mate mogen rekenen, omdat het aantal valide beroepsluitenants, dat den Nederlandschen of Nederlandsch-Indischen militairen dienst verlaat, gering is.

Evenmin is het waarschijnlijk, dat er uit degenen, die als miliciens in dienst treden, een genoegzaam aantal militie-luitenants kan worden gevormd, aangezien de meer ontwikkelde

jongelieden óf bij het reservekader in dienst gaan óf tot de viermaanders zullen gaan behooren, waarbij opleiding tot militie-luitenant zoo goed als buiten gesloten is.

Uit het vorenstaande blijkt voldoende, dat er dringend behoefte bestaat aan eene regeling van het reservekader, die beter dan thans in de behoefte van vaandrighs en reserve-officieren voorziet. Daartoe zal het noodzakelijk zijn de opleiding tot reserve-officier op meer systematische wijze te regelen, dan thans het geval is en deze meer te doen geschieden in den zin, zooals die plaats heeft aan onze inrichtingen tot opleiding van officier.

Ik zou daarom wenschen, dat in elke garnizoensplaats werd opgericht een cursus tot opleiding van reserve-officieren. Deze cursus zou 3 jaren moeten duren; elk cursusjaar zou moeten aanvangen op 1 October en eindigen op 1 Juli daaraanvolgende. Gedurende 4 à 5 dagen der week zou des avonds, b. v. van 6 tot 8 uur namiddags, onderricht moeten worden gegeven in de militaire vakken. De eischen van toelating voor het reservekader zouden dezelfde moeten zijn als de tegenwoordige. Eenmaal aan den cursus tot opleiding van reserve-officier deelnemende, zouden de verschillende cursusjaren achtereenvolgens moeten worden doorlopen. Gedurende de wintermaanden van October tot en met Maart zou alleen theoretisch onderricht moeten worden gegeven; in de maanden April, Mei en Juni ook practisch. Tegen het einde van elk cursusjaar zou een overgangsexamen moeten worden afgelegd, waarna op 1 Juli de reservisten gedurende 2 maanden dienst zouden moeten doen bij het militieleger. Na afloop van die 2 maanden zouden zij bij voldoende afgelegd examen en bij gebleken practische geschiktheid bevorderd moeten worden, na het eerste cursusjaar tot korporaal, na het tweede tot sergeant, na het derde tot vaandrig. De vaandrighs zouden daarna benoembaar zijn tot reserve-luitenant. Na de aanstelling tot vaandrig zou jaarlijks gedurende 2 weken deelgenomen moeten worden aan de oefeningen bij het militieleger.

Naar mijne meening zal de hierboven in groote trekken

ontworpen regeling meer kans hebben om te voorzien in de groote behoefte aan reserve-officieren dan thans het geval is, omdat de weg ter bereiking van den officiersrang duidelijk is afgebakend.

Zeer zeker bestaan ook bij de thans geldende regeling korporaals-, sergeants-, en vaandriscursussen; doch het volgen van de laatstgenoemde cursussen is niet verplichtend.

Bij de thans geldende bepalingen betreffende het reservekader is het bereiken van den vaandrigrang niet het einddoel.

Immers, volgens IIIb van art. 15 van het Kon. Besl. van 12 Mei 1902 n°. 22, behoeven de hiervoren bedoelde cursussen slechts gevolgd te worden tot de rang van reserve-sergeant bereikt is, en is mitsdien het volgen van een vaandriscursus niet noodzakelijk. Men laat het alzoo aan de jongelieden zelve over of zij zich al dan niet tot vaandrig wenschen te bekwaamen en hierin schuilt m. i. juist het gebrek van de tegenwoordige regeling. Want niet aan kader van de lagere rangen bestaat behoefte, maar juist aan vaandrigen en reserve-luitenants.

Het zal, zooals ik reeds opmerkte, nu het instituut van het reservekader te onzent eenmaal bestaat en voor het overige de ontwikkelde jongelieden voor het grootste gedeelte tot de viermaanders zullen gaan behooren, uiterst moeielijk zijn om uit de militie reserve-officieren te krijgen. Daarom zullen wij er op moeten rekenen, dat deze nagenoeg uitsluitend zullen moeten voortkomen uit hen, die bij het reservekader eene vrijwillige verbintenis hebben aangegaan. Doch uit dien hoofde moet er dan ook geene enkele poging worden verzuimd om de regeling betreffende de opleiding van dat kader aan zijn doel te doen beantwoorden, d. i. het verkrijgen van reserve-officieren.

Sergeanten en korporaals zullen uit de militie in voldoende aantal kunnen worden verkregen; daaraan is dus feitelijk bij het eigenlijke reservekader zoozeer geene behoefte. De sergeants- en korporaalsrang moeten bij dat kader geene andere betekenis hebben dan die van tusschenrang om te komen van

aspirant-vaandrig tot vaandrig, op overeenkomstige wijze als de cadetten der Militaire Academie korporaal en sergeant worden, alvorens zij den officiersrang bereiken.

Door de hiervoren omschreven regeling zal men moeten trachten te bereiken, dat men ten behoeve van de infanterie van het militieleger zal kunnen beschikken over \pm 700 reserve-luitenants en vaandrighs. Aangezien er 3 jaar verlopen met de opleiding tot vaandrig zullen deze 700 reserve-luitenants en vaandrighs verdeeld moeten zijn over 5 jaarklassen, zoodat alzoo, gerekend op het verloop, jaarlijks 160 tot vaandrig zouden moeten worden aangesteld.

In dat geval zal men kunnen rekenen, dat men bij de landweer over 500 à 600 vaandrighs en reserve-luitenants zal kunnen beschikken, d. i. 3 per compagnie.

De 4e luitenant zou, zooals ik reeds mededeelde, een beroeps-luitenant moeten zijn of een, die als zoodanig bij het militieleger dan wel bij het Nederlandsch-Indische leger had gediend. Vermits op de laatste categorie weinig te rekenen valt, zal men goed doen bij de organisatie der compagnieën van het militieleger er op te rekenen, dat 1 luitenant per compagnie van dat leger voor den dienst bij de landweer kan worden bestemd.

Voorts zij ten aanzien van de organisatie der landweerinfanterie nog opgemerkt, dat het noodzakelijk zal zijn, bij elk bataljon over een gewermaker te kunnen beschikken.

In vreedestijd zal echter voor dat personeel geen werk te vinden zijn, zoodat voor die gewermakers bij voorkeur reservepersoneel zal moeten genomen worden.

Daartoe zullen miliciens moeten worden opgeleid, die reeds vóór hun in dienst treden in het metaalwerkersvak werkzaam zijn geweest en die zoo spoedig mogelijk na hunne eerste opleiding aan de werkplaatsen voor draagbare wapenen tot reservegewermaker gevormd moeten worden.

Wat de organisatie der compagnieën landweer-vesting-artillerie betreft, zoo zullen deze, wat kader betreft, kunnen bestaan uit :

4 luitenants, en vaandrighs
 12 sergeanten,
 12 korporaa's.

Aan militiekader zal men, evenals bij de compagnieën infanterie, kunnen rekenen op 8 sergeanten en 14 korporaa's.

Wijders bedraagt de sterkte van het reservekader bij de vesting-artillerie tegenwoordig :

9 reserve-luitenants en vaandrighs,
 50 reserve-sergeanten,
 80 reserve-korporaa's,

zoodat wij voor de landweer zullen kunnen rekenen op :

4 reserve-luitenants en vaandrighs,
 25 reserve-sergeanten en
 40 reserve-korporaa's,

d. i. per 2 compagnieën 1 reserve-sergeant en per compagnie 1 reserve-korporaal.

Evenals bij de compagnieën landweer-infanterie zal voorts gerekend mogen worden op 3 onderofficieren en 2 korporaa's, voortgekomen uit hen, die met paspoort den dienst verlaten hebben en eene vrijwillige verbintenis bij het reservekader hebben aangegaan, zoodat om dezelfde reden als bij de infanterie ook bij elk der compagnieën vesting-artillerie van het militieleger 1 sergeant en 2 korporaa's met bestemming voor de landweer-compagnieën zouden moeten zijn ingedeeld.

Wat de reserve-luitenants en vaandrighs betreft, is de toestand al even ongunstig als bij de infanterie. Om — zooals wenschelijk is — per compagnie vesting-artillerie van het militieleger over 1 reserve-luitenant of vaandrigh te kunnen beschikken, zou hun aantal 40 of, rekening houdende met eene indeeling bij de depôts, ± 50 moeten bedragen, zoodat, verdeeld over 5 jaarklassen, jaarlijks, gerekend op verloop, 12 tot vaandrigh zouden moeten worden aangesteld. Voor de 4 landweerjaren zou dit 40 reserve-luitenants en vaandrighs geven, hetgeen intusschen te weinig is bij de landweer, omdat er $44 \times 3 = 132$ noodig zijn.

Daarom zal het aantal vaandrighs, dat jaarlijks bij het militieleger wordt aangesteld, 24 moeten bedragen. Alsdan zijn er voor

de landweer beschikbaar, gerekend op verloop, $21 \times 4 = 84$, terwijl er $21 \times 5 = 105 - 50 = 55$ van het militieleger bij de landweer kunnen worden overgeplaatst en men alsdan over een voldoende aantal zou kunnen beschikken.

Wapenen, kleeding en uitrusting der Landweer.

Blijkens art. 31 van de landweewet ligt het in de bedoeling, dat de landweerplichtige bij zijn vertrek met groot verlof, kleeding- en uitrustingsstukken medeneemt, zijnde dit dus de kleeding- en uitrustingsstukken, die hij reeds als verlofganger van de militie onder zijne berusting had.

Die kleedingstukken moeten bij het jaarlijksch onderzoek der landweerplichtigen vertoond worden, aangezien zij ingevolge vermeld artikel bij het onderzoek in uniform gekleed moeten zijn.

De vraag mag mijns inziens gesteld worden of het inderdaad noodig is, dat bij het jaarlijksch onderzoek de landweerman in uniform verschijnt. De inspectie over de kleeding, die de man heeft medegenomen, heeft toch feitelijk geen zin; het jaarlijksch onderzoek der landweerplichtigen heeft alleen eene contrôle over de manschappen ten doel; het dient om na te gaan of die manschappen inderdaad present zijn en om hen te herinneren aan hunne verplichtingen bij mobilisatie, doch het heeft geen zin, dat nagegaan wordt of zij hunne kleeding wel behoorlijk onderhouden, vermits die kleeding bij mobilisatie toch niet gedragen wordt.

Het zou bovendien zeker tot besparing van kosten aanleiding geven, indien de landweerplichtige bij de inspectie niet in uniform behoefde gekleed te zijn.

De miliciens-verlofgangers toch gaan met kleeding naar huis, die lang niet nieuw meer is, hetgeen zeer zeker aanbeveling verdient. Immers, de kleeding, waarmede de man te velde gaat, is in de deponcerkamers opgelegd en het is uit den aard der zaak niet noodig, dat hij alleen voor de

inspectie voor den militiecommissaris en om voor de herhalingsoefeningen of bij mobilisatie onder de wapenen te komen, eene zoo goed als nieuwe plunje bezit. Wanneer echter die kleeding langzamerhand 15 jaar oud gaat worden, zal het te voorzien zijn, dat er onder de kleedingstukken, die de landweerplichtigen onder hunne berusting hebben, vernieuwingen zullen moeten geschieden, indien men althans niet wenscht, dat bij de jaarlijksche inspectiën de landweermannen in gansch onoogelijke uniformen voor den dag komen.

De vraag zou daarom overwogen kunnen worden, of het niet beter is de landweerplichtigen — en ook zelfs de miliciens — bij het jaarlijksch onderzoek niet in uniform te laten opkomen en hun dus ook, behalve schoeisel, geene militaire kleeding- en uitrustingsstukken medetegeven, wanneer zij als miliciens met groot verlof gaan. Daardoor zal men ook over meer kleeding kunnen beschikken, die als gedragen kleeding voor exercitiën, enz. aan eene nieuwe lichting kan worden uitgegeven.

Dat het opkomen voor de jaarlijksche contrôle in burgerkleeding tot geene moeielijkheden aanleiding behoeft te geven, mag blijken uit het feit, dat in het zoo militaire Duitschland de manschappen bij de zogenaamde Kontrol-Versammlungen in burgerkleeding verschijnen. Dat men daarbij toch nog wel gelegenheid heeft die samenkomsten, ook uit een oogpunt van militaire opvoeding, van nut te doen zijn, blijkt uit hetgeen daaromtrent in het werk van Freytag »Organisation und Dienstbetrieb eines Bezirkscommandos" is vermeld.

»Die einberufene Mannschaft — zoo lezen wij in dit werk —
 »erscheint nach § 39^a »Heerordnung in bürgerlicher Kleidung.
 »Es trägt zur militärischen Erziehung nicht unwesentlich bei,
 »wenn auf Sauberkeit der äusseren Erscheinung (der Anzug
 »selbst kann dabei so einfach und bescheiden wie denkbar sein)
 »ein dauernder Werth gelegt wird, und dasz der Offizier es
 »nicht unterlässt, den Anzug und die Haltung der Leute einer
 »Besichtigung zu unterwerfen. Das militärische Gefühl der
 »ordentlichen und gut erzogenen Leute wird hierdurch geho-

»ben, gleichgültige, nachlässige oder unsaubere Mannschaften
»werden zur Ordnung anzuhalten und zu verwarnen sein.“

Eene hoofdvoorwaarde met betrekking tot de oplegging der wapenen, kleeding en uitrusting van de landweer is, dat ieder man bij mobilisatie zoo spoedig mogelijk in het bezit worde gesteld van een stel goede bovenkleeding, van een hoofddekseel, van een ransel met de allernoodzakelijkste uitrustingsstukken, alsmede van zijn wapen, ledergoed en patronen. De schoenen, het eenige wat de milicien bij het vertrek met groot verlot moet medenemen en bij de jaarlijksche inspectiën vertoonen, moeten door hem bij opkomst onder de wapenen worden medegebracht.

In de Memorie van Toelichting nopens de landweernet wordt omtrent de oplegging van kleeding en uitrusting gezegd :

»Overigens schijnt het niet noodig en met het oog op de
»hoogst aanzienlijke kosten, welke daarmede gepaard zouden
»gaan, ook niet wenschelijk, de landweerplichtigen van al de
»vereischte kleeding- en uitrustingsstukken te voorzien of die voor-
»werpen voor elken man in het bijzonder in magazijnen van
»rijkswege te doen bewaren.“

»De bedoelde voorwerpen zullen mitsdien in voldoende
»voorraad nieuw moeten worden opgelegd, op zoodanige pun-
»ten, als gelet op de eischen voor eventueele mobilisatie,
»doeltreffend zullen worden geoordeeld.“

Dat het tot hoogst aanzienlijke kosten aanleiding zal geven, wanneer men de kleeding- en uitrustingsstukken voor iederen man afzonderlijk in plaats van voor alle manschappen gezamenlijk oplegt, is niet recht duidelijk. Het komt er ten slotte toch maar op aan, om bij mobilisatie voor iederen man over een stel kleeding en uitrusting te kunnen beschikken en of dit nu in vredesstijd al of niet apart voor iederen man is opgelegd, is eene zaak, die op de kosten niet zulk een grooten invloed heeft.

Het opleggen voor iederen man afzonderlijk heeft intus-

schon andere bezwaren, die wij hier nader zullen aantonen.

De beste wijze van verstrekking van kleeding en uitrusting zou zijn, dat ieder man zijn stel kleeding alsmede zijn geweer en ledergoed persoonlijk bij zich in huis had. De mobilisatie zal dan zeker het spoedigst kunnen zijn afgelopen.

Intusschen mag worden betwijfeld, of aan het onderhoud wel behoorlijke zorg zou worden besteed; vermoedelijk zou bij vele landweerplichtigen, nadat zij hun dienst bij de landweer volbracht hadden, de kleeding zich in zoodanigen staat bevinden, dat deze niet meer aan anderen zou kunnen worden nitgegeven. Bovendien zouden ieder jaar op groote schaal verzendingen van kleeding moeten plaats hebben, die tot allerlei beslommeringen aanleiding zouden geven.

Geeft men daarentegen aan de landweerplichtigen nieuwe kleeding, die zij niet meer zouden behoeven in te leveren, dan zouden zeker groote uitgaven daarvan het gevolg wezen. Ik geloof daarom, dat dit stelsel geene aanbeveling verdient en dat mitsdien de kleeding en de wapenen, hetzij bij grootere, hetzij bij kleinere hoeveelheden, in magazijnen moeten worden opgelegd.

Hoe grooter dit aantal magazijnen is en hoe meer deze over de verschillende districten verdeeld zijn, hoe eerder zij te bereiken zullen zijn en hoe spoediger elk onderdeel van de vereischte kleeding en uitrusting zal zijn voorzien. Ik zou het daarom niet wenschelijk achten, om b.v. de kleeding per regiment op te leggen, omdat er een te groot tijdsverloop mede zou gemoeid zijn, alvorens ongeveer 4000 man uit één magazijn hunne kleeding hadden ontvangen, vooral wanneer deze nog moet worden uitgezocht. Naar mijne meening zal, om de mobilisatie spoedig en geregeld te doen verloopēn, elk magazijn voor niet meer dan één bataljon en c.q. 1 of 2 compagnieën vesting-artillerie moeten zijn ingericht.

In bijlage II is aangegeven op welke plaatsen voor de verschillende onderdeelen de bataljonsmagazijnen zouden kunnen worden opgericht en waar dus de betrokken bataljons zich zouden moeten mobiliseeren. Hierbij is rekening gehouden met de omstandigheid :

1°. Dat de plaatsen waar gemobiliseerd wordt, zich zooveel mogelijk moeten bevinden in het midden van het district en gelegen aan spoorwegen, opdat zij zoo spoedig mogelijk te bereiken zullen zijn.

2°. Dat het zooveel mogelijk garnizoensplaatsen moeten zijn.

Voor bataljonsdistricten aan eene bedreigde grens zijn evenwel de plaatsen van mobilisatie meer binnenwaarts gekozen, zij het dan ook, dat zij bij deze districten niet in de districten zelven gelegen zijn.

In de bataljonsmagazijnen wordt de kleeding niet voor iederen man afzonderlijk opgelegd. Wanneer men dit deed, zou men in de eerste plaats het bezwaar hebben, dat bij verhuizingen van manschappen hunne kleeding telkens zou moeten worden overgezonden, terwijl ook bij het ontslag eener landweerlichting de kleeding dier lichting over eene nieuwe lichting zou moeten worden verdeeld, hetgeen eveneens tot tal van beslommeringen en tot kosten aanleiding zou geven.

In elk bataljonsmagazijn worden dus b. v. voor het betrokken bataljon landweer-infanterie duizend stel kleeding opgelegd in verschillende tailles. Het is dan alleen de vraag of men duizend kleedingstukken van elke soort in zoodanige tailles kan opleggen, dat duizend manschappen daaruit ieder een passend stel kleeding kunnen bekomen. Ofschoon ik die vraag niet dadelijk bevestigend zou durven beantwoorden, zoo vermoed ik toch wel, dat men in dit opzicht niet op bezwaren zal stuiten.

Men zal echter goed doen van de tailles der manschappen van 28 tot 35 jaar statistieken te verzamelen en met de uitkomst daarvan rekening te houden bij het opleggen der kleedingstukken, terwijl voorts de taille, die ieder man noodig heeft, in zijn zakboekje moet zijn vermeld.

Het komt mij niet noodig voor, om voor de landweer behalve bovenkleeding ook nog onderkleeding te doen opleggen. Bij het jaarlijksch onderzoek der landweerplichtigen moet er met nadruk de aandacht op gevestigd worden, hoezeer het in 's mans eigen belang is, dat hij bij mobilisatie met een paar

stellen ondergoed van goede kwaliteit onder de wapenen komt. Intusschen zal men eene voldoende hoeveelheid ondergoed in voorraad moeten hebben, om dit te kunnen verstrekken aan hen, die werkelijk daaraan behoefte hebben, en wijders voor aanvulling gedurende den oorlog.

Men zou zich kunnen afvragen of het dan ook voor de militie wel noodig is, onderkleeding te doen opleggen. Deed men dit evenwel niet, dan zou dit toch tot geene groote besparing van kosten aanleiding geven, omdat het ondergoed, dat voor den milicien wordt opgelegd, in hoofdzaak datgene is, wat door hem gedurende zijn diensttijd bij de militie is gedragen. Wel zou men tot besparing van kosten komen, indien aan de miliciens bij opkomst onder de wapenen in het geheel geene onderkleeding werd verstrekt, doch hiertegen bestaan, dunkt mij, overwegende bedenkingen.

Op grond van vorenstaande beschouwing zullen dus in elk bataljonsmagazijn moeten worden opgelegd :

- 1000 nitrustingen voor het bataljon landweer-infanterie ;
- 200 id. voor elke compagnie landweer vesting-artillerie, die zich in het bataljonsdistrict bevindt ;
- 50 id. voor de landweerplichtigen der genietroepen, pontonniers, hospitaalsoldaten en administratietroepen ;

elke uitrusting bestaande uit een tuniek, pantalon, overjas, kepi, veldmuts en een ransel met de allernoodzakelijkste uitrustingstukken, alsmede de vereischte stellen wapenen en ledergoed.

Voor zooveel de magazijnen niet in garnizoensplaatsen zijn gelegen, moeten de patronen bij mobilisatie uit de meest nabijgelegen garnizoenen worden ontvangen.

Wanneer de manschappen voor oefeningen onder de wapenen komen, zullen zij uit de bataljonsmagazijnen moeten worden gekleed en van wapenen voorzien.

Het zal natuurlijk eene goede voorbereiding eischen om het uitgeven en aanpassen der kleeding vlug en geregeld te doen geschieden, omdat op denzelfden dag, dat het bataljon gekleed

wordt, het naar de plaats moet worden vervoerd, waar de oefeningen zullen gehouden worden. Van de 6 dagen, die voor de oefeningen bestemd zijn, zou anders te veel tijd verloren gaan.

Vandaar dat het gewenscht is de bataljonsmagazijnen in garnizoensplaatsen te hebben, ten einde over eenig meerder personeel te kunnen beschikken voor de uitgifte der kleeding.

Na terugkeer van de oefeningen wordt de kleeding weder in het bataljonsmagazijn ingeleverd.

Wanneer bij oefeningen het kleeden der landweer op vorenomschreven wijze geschiedt, zal men ook tevens een maatstaf van beoordeeling hebben of ingeval van mobilisatie het kleeden en marschvaardig maken der bataljons spoedig en geregeld zal kunnen geschieden.

Ten einde dit te bevorderen zal het overweging verdienen de landweerplichtigen van alle wapens dezelfde uniform te geven, zij het dan ook dat, nadat elkeen van kleeding is voorzien, daarop een voor elk wapen afzonderlijk onderscheidings-teeken wordt vastgeknoopt.

De oefeningen der Landweer.

Volgens art. 11 der Landweerwet kunnen, met uitzondering van hen, die tot de hospitaalsoldaten of tot de administratietroepen behooren, de dienstplichtigen bij de landweer 2 maal — telkens voor ten hoogste 6 dagen, de dag van opkomst onder de wapenen en van verlof daaronder begrepen — tot het houden van oefeningen onder de wapenen worden geroepen. Jaarlijks kunnen dus de regimenten landweer met 2 lichteningen voor de zesdaagsche oefeningen uitrukken, alzoo de compagnieën tot eene sterkte van ruim 100 man.

Het spreekt wel van zelf, dat er niet aan gedacht kan worden om de landweer tijdens de oefeningen te kazerneeren, aangezien die oefeningen noodzakelijkerwijze moeten vallen in den tijd, dat ook bij het militieleger de compagnieën eene vrij

groote sterkte hebben en dus alle kazerneeringsruimte door deze in beslag genomen wordt.

In de Memorie van Antwoord nopens het wetsontwerp betreffende de landweer wordt dan ook medegedeeld, dat het in het voornemen der Regeering ligt de landweermannen tot oefening in onderscheidene seriën in verschillende kampen bijeen te brengen. Dit zal zeer zeker de meest geschikte wijze van oefening zijn, omdat dan op ruime schaal gelegenheid bestaat de oefeningen te houden, waar het voor de landweer het meest op aankomt, n.l. de oefeningen in het verspreide gevecht, in den velddienst en in het schieten.

De regimenten *Friesland, Groningen en Drenthe, Overijssel en Gelderland* kunnen dan het kamp betrekken bij *Witten*; de regimenten *Utrecht en Noordholland, Amsterdam, 's-Gravenhage* en *Rotterdam* het kamp bij *Laren*; de regimenten *Zee-land en Zuidholland, Noordbrabant* en *Limburg* het kamp bij *Rijen*.

Elk dier kampen behoeft dan slechts gedurende een maand voor de oefeningen der landweer beschikbaar te worden gesteld.

Het zal vermoedelijk wel het beste zijn, die oefeningen in de maand September te doen houden. De oogst is dan zoo goed als afgelopen, zoodat de manschappen in het landbouwbedrijf het best kunnen worden gemist, terwijl het seizoen in die maand in den regel zoodanig is, dat zonder bezwaar de nacht in tenten kan worden doorgebracht; bovendien zijn voor de militie die kampen in de maand September het minst noodig, omdat in die maand in den regel de groote manoeuvres gehouden worden en dan dus de regimentsoefeningen moeten zijn afgelopen.

De oefeningen der landweer-vesting-artillerie zullen voor 2 à 3 compagnieën gelijktijdig vermoedelijk het best kunnen gehouden worden in de Legerplaats bij Oldenbroek. Aangezien die oefeningen zich kunnen bepalen tot exercitiën met geschut, enz. en alzoo geene schietoefeningen worden gehouden, zullen zij de overige oefeningen in genoemde legerplaats niet in den weg behoeven te staan.

De oefeningen der landweer-vesting-artillerie zullen dan echter, daar telkens niet meer dan 2 à 3 compagnieën gelijktijdig oefenen, den geheelen zomer door gehouden moeten worden.

De compagnieën landweer-vesting-artillerie, bestemd voor de kustversterkingen, zullen hunne oefeningen moeten houden te *den Helder, Hellevoetsluis en Willemstad.*

De oefeningen van de regimenten landweer-infanterie worden geleid door de regimentscommandanten, die van de compagnieën landweer-vesting-artillerie door de compagniescommandanten; de bevelhebbers in de militaire afdeelingen zullen zich af en toe van den goeden gang dier oefeningen overtuigen.

De regeling van de oefeningen der landweer-vesting-artillerie zal moeten geschieden naar aanwijzingen, daaromtrent door den Directeur der Artillerie-Schietschool en door den Commandant van het 4de Regiment Vesting-Artillerie te geven.

Wat het kader betreft, zal aan de oefeningen der landweer worden deelgenomen:

1°. door het landweerkader, dat bij de onderdeelen is ingedeeld (het vroegere militiekader).

2°. door het kader, dat als beroepskader in het militieleger heeft gediend, daarna eene vrijwillige verbintenis bij het reservekader heeft aangegaan en voor den dienst bij de landweer is aangewezen.

Volgens de bestaande bepalingen kan dit kader gedurende zijne dienstverbintenis 3 maal gedurende een maand bij het militieleger onder de wapenen worden geroepen, doch het kan ook voor andere diensten worden aangewezen, die dan geheel of gedeeltelijk ter vervanging strekken van de eerstbedoelde diensten.

Wordt dit kader dus voor den dienst bij de landweer bestemd, dan kan het jaarlijks gedurende zes dagen voor het deelnemen aan de oefeningen der landweer worden opgeroepen.

Het overige reservekader, n.l. dat, hetwelk gedurende 4 jaar landweerplichtig is, kan gedurende dien tijd volgens de bestaande bepalingen *niet* onder de wapenen worden geroepen.

Dit is vooral daarom te betreuren omdat, zooals wij zagen, de landweer-luitenants nagenoeg allen uit dit kader zullen moeten voortkomen en wanneer men dus deze niet tot oefening kan oproepen, zullen tijdens de oefeningen der landweer luitenants van het militieleger bij de landweercompagnieën moeten worden ingedeeld, hetgeen tot nadeel strekt van den dienst bij het militieleger.

Bovendien zullen dan de compagniescommandanten der landweer nimmer de luitenants onder hunne bevelen hebben, waarmee zij in oorlogstijd zullen moeten uitrukken.

Ofschoon de wet toelaat, dat de dienstplichtigen bij de landweer ook bij de korpsen van het leger onder de wapenen kunnen worden geroepen, zal dit toch in het algemeen geene aanbeveling verdienen, omdat zoodoende de oefeningen van een der beide partijen allicht in eene of andere richting zouden worden geschnaad. Alleen zal het een enkele maal gewenscht zijn om, ter beoordeeling van den graad van bruikbaarheid van de landweer, een gedeelte daarvan met de regimenten van het militieleger aan de groote manoeuvres te doen deelnemen.

Niet het minst belangrijke gedeelte der oefeningen van de landweer zijn de vrijwillige oefeningen in den wapenhandel. De landweerwet wijdt aan die oefeningen een afzonderlijk artikel, waarin gezegd wordt: »door Ons worden maatregelen genomen ter bevordering van vrijwillige deelneming aan theoretisch en aan practisch onderricht in den wapenhandel, inzonderheid ook in het schieten door dienstplichtigen bij de landweer en ook door hen, die daarbij vrijwillig dienen.»

Met theoretisch onderwijs wordt nit den aard der zaak bedoeld het onderwijs, aan het kader van de landweer te geven met het doel om bevordering te maken. Het komt mij voor, dat dit het best zal geschieden door dit onderricht te combineren met het onderwijs aan de cursussen ter opleiding van reserve-officieren. Intusschen zal dan door het kader van de landweer natuurlijk niet worden deelgenomen aan de 2-maandelijksche practische oefeningen bij het militieleger, doch zal

hunne geschiktheid voor bevordering, voor wat de practijk betreft, moeten worden beoordeeld bij de zesdaagsche oefeningen der landweer, waaraan zij dan c. q. vrijwillig zouden moeten deelnemen.

Wat betreft de vrijwillige deelneming der landweerplichtigen aan *practische* oefeningen in den wapenhandel, deze zullen zich in hoofdzaak wel bepalen tot de schietoefeningen. Zij moeten dan oók als de meest belangrijke worden beschouwd; degene, die van den man het minste tijd vorderen en welke ook in het algemeen de meeste belangstelling wekken. Er mag dan ook niets worden verzuimd om het houden van vrijwillige schietoefeningen aan te wakkeren, en zooveel zulks mogelijk is moet, door het aanleggen van schietbanen, daar waar die nog niet bestaan, de gelegenheid tot het houden dier oefeningen geopend worden. In het bevorderen der deelneming aan schietoefeningen door de landweerplichtigen zal voor een groot deel de taak der landweerofficieren moeten bestaan.

Niet ten onrechte wordt in het Voorloopig Verslag omtrent het wetsontwerp betreffende de landweer opgemerkt, dat de maatregelen, die de Regeering zich voorstelde toe te passen om de pogingen tot deelneming aan de vrijwillige oefeningen te doen slagen, de taak van het militieleger aanmerkelijk zouden verzwaren.

Inderdaad mag er wel eens aan gedacht worden, dat er aan het presteeren van diensten van het kader van het militieleger *buiten* dat leger, eene grens is. Gaat men na, dat eene uitbreiding der organisatie van het militieleger niet wel doenlijk is, indien men zich gecne bescheiden eischen stelt ten opzichte van de aantallen beroepskader, die daarbij moeten worden ingedeeld, zoodat dus met de opleiding der militie het kader het zeker niet minder druk zal krijgen, vooral ook omdat de viermaanders, althans in den aanvang, afzonderlijk zullen moeten worden opgeleid en dat er voorts kader beschikbaar zal moeten gesteld worden voor de opleiding van het reservekader en ten behoeve van de voorbereidende vrijwillige oefeningen in den wapenhandel, dan zal het duidelijk zijn, dat er

voor het presteeren van andere diensten weinig kader meer beschikbaar zal wezen.

Ik vermeen dan ook, dat de landweer, wat de vrijwillige schietoefeningen betreft, zich zelf aan kader zal moeten bedruipen, waartegen geen bezwaar zal bestaan, indien slechts niets verzuimd wordt om de krachten tot zich te trekken, die uit de gepasporteerde onderofficieren en korporaals voor de landweer beschikbaar kunnen komen.

Eene zaak, die niet van belang is ontbloot, is, of de landweermannen bij de vrijwillige schietoefeningen in uniform gekleed moeten zijn. In het Voorloopig Verslag werd hieromtrent eene vraag gesteld, doch de Regeering heeft die vraag in de Memorie van Antwoord niet direct beantwoord. Immers op de vraag, die gedaan werd of bij de deelneming aan oefeningen, bedoeld in art. 14 der Landweerawat d. z. de vrijwillige oefeningen in de gemeenten — en dus niet die bij het leger, bedoeld in art. 13 — de landweerplichtigen in uniform moeten verschijnen, antwoordde de Regeering, dat bij vrijwillige deelneming aan oefeningen van het leger, de man in uniform behoorde gekleed te zijn. Hiermede werd de gestelde vraag echter niet beantwoord. Mij komt het voor, dat men bij de vrijwillige schietoefeningen, bedoeld in art. 14, niet den eisch moet stellen, dat de man in uniform gekleed moet zijn, indien men zich althans eene algemeene deelneming aan die oefeningen wil verzekeren.

Iemand, die des daags zijn werk heeft verricht, zal nog wel eens naar de schijf willen schieten, doch hij wordt er naar mijne meening van teruggehouden, indien hij zich daarvoor eerst nog in uniform moet kleeden.

De dienst in de landweerdistricten.

De dienstverrichtingen der onderscheidene landweerautoriteiten zullen zich in hoofdzaak bepalen tot de navolgende:

a. Compagniescommandanten.

Bij het ontslag eener lichting miliciens en dus bij den overgang van deze naar de landweer, alsmede bij overgang van vrijwilligers van het reservekader naar de landweer, moeten — voor zooveel de Infanterie betreft — het kader en de manschappen der betrokken lichting alsmede de kaderreservisten door de compagniescommandanten worden overgegeven aan den commandant van het compagniesdistrict, waarbinnen de betrokken miliciens en kaderreservisten verblijf houden, en tot wiens landweercompagnie deze derhalve zullen gaan behooren.

De compagniescommandanten van de vesting-artillerie, van de genietroepen, van de hospitaalsoldaten en van de administratietroepen geven hunne manschappen over aan den commandant van het bataljonsdistrict, waarbinnen die manschappen gevestigd zijn. Bevinden zich in een bataljonsdistrict meer dan één compagnie vesting-artillerie, dan worden de manschappen door den commandant van het bataljonsdistrict over de compagnieën verdeeld.

Voor zooveel er gemeenten zijn, die meer dan één compagnie c. q. meer dan één bataljon landweer-infanterie leveren, worden, bij overgang naar de landweer van miliciens of van reservekader, in zoodanige gemeenten woonachtig, de uedeelingen omtrent den overgang naar de landweer door de compagniescommandanten van het militieleger gericht aan de commandanten van de betrokken bataljons-, resp. regimentsdistricten, die de landweerplichtigen alsdan, ieder voor zooveel hem betreft, over de verschillende onderdeelen verdeelen.

Van mutatiën omtrent landweerplichtigen, zooals vertrek uit eene gemeente, overlijden, aankomst in eene gemeente, enz. wordt door de burgemeesters kennis gegeven aan de commandanten in de compagniesdistricten of wanneer het landweerplichtigen van een ander wapen dan dat der infanterie betreft, aan de commandanten in de bataljonsdistricten; bij gemeenten, die meer dan één compagnie leveren, wordt de kennisgeving gericht aan de commandanten in de bataljons-, c.q. regimentsdistricten.

De commandanten der compagnieën landweer houden in verband met de opgaven, die zij nopens den overgang van manschappen naar de landweer ontvangen, en in verband met de mutatiën onder de landweerplichtigen, die te hunner kennis worden gebracht, lijsten aan van de landweerplichtigen, die tot hunne compagnie behooren. Op die lijsten worden tevens gebracht de gepasporteerde onderofficieren en korporals, die eene vrijwillige verbintenis bij het reservekader hebben aangegaan en die zich binnen het district bevinden, met bestemming om bij de compagnie te worden ingedeeld. Zij ontvangen hieromtrent direct of door tusschenkomst van den bataljonscommandant mededeeling van de commandanten der onderdeelen, waarbij bedoeld reservekader administratief is ingedeeld.

De compagniescommandanten der landweer worden door de commandanten in de bataljonsdistricten belast met het onderzoek over de verlofgangers der landweer, bedoeld bij art. 29 der landweewet. Wordt bij uitzondering dat onderzoek door den bataljonscommandant zelve gehouden, dan zijn de compagniescommandanten daarbij tegenwoordig.

De compagniescommandanten hebben hunne standplaats binnen eene gemeente van het compagniesdistrict. Zij houden het toezicht op de gedragingen van het kader der landweer, dat bij hunne compagnie is ingedeeld; zij zorgen, dat met het kader, waarover zij kunnen beschikken, hunne compagnie zoo doeltreffend mogelijk georganiseerd zij; zij bevorderen zoo veel mogelijk de vrijwillige schietoefeningen in hun district, regelen die oefeningen, houden daarop het toezicht en doen ter zake de vereischte voorstellen aan den commandant in het bataljonsdistrict.

Alle administratieve aangelegenheden, het personeel hunner compagnie betreffende, worden door hen behandeld; verzoeken van dit personeel, omtrent den dienst bij de landweer, moeten bij hen inkomen, terwijl zij voor de behandeling dier verzoeken zorg dragen. Zij zorgen, dat de beslissingen op die verzoeken aan de betrokken personen geworden.

Zij commandeeren hunne compagnie, wanneer deze voor eene zesdaagsche oefening gedeeltelijk onder de wapenen is.

Zij dragen aan den bataljonscommandant het kader voor, dat naar hun oordeel voor bevordering bij de landweer in aanmerking komt.

b. Bataljonscommandanten.

De commandanten in de bataljonsdistricten houden het toezicht op het bijhouden der lijsten van het personeel der compagnieën landweer-infanterie en -artillerie en houden aantekening van eventueel overcompleet kader bij de compagnieën, ten einde dit bij mobilisatie te kunnen indeelen bij compagnieën van hun bataljon, waarbij eventueel een tekort bestaat.

Verzoeken van landweerplichtigen en voordrachten ter bevordering, die zij van de compagniescommandanten ontvangen, verzenden zij met hun advies aan de regimentscommandanten.

Zij bevorderen, hoofdzakelijk in de gemeenten, waarbinnen zich meer dan één compagnie landweer bevindt, de vrijwillige schietoefeningen en doen ter zake voorstellen aan den regimentscommandant.

Het bataljonsmagazijn, waar de kleeding, de uitrusting en de wapenen van het bataljon zijn opgelegd, staan onder hun persoonlijk toezicht.

Zij houden lijsten aan van de detachementen genietroepen, pontonniers, hospitaalsoldaten en administratietroepen, die zich binnen hun district bevinden en in districten, waar geene compagnieën vesting artillerie worden geformeerd, ook van de manschappen der vesting-artillerie, die naar dat district zijn verhuisd.

De commandanten in de bataljonsdistricten zijn wijders belast met de functiën, die thans aan de militie-commissarissen zijn opgedragen. Zij houden mitsdien het jaarlijksch onderzoek, bedoeld in art. 92 der militiewot, over de miliciens, die zich binnen hun district bevinden.

c. Regimentscommandanten.

De commandanten in de regimentsdistricten houden toezicht op de indeeling der bataljons.

Zij houden aanteekening van eventueel overcompleet kader bij die bataljons, ten einde dit bij mobilisatie te kunnen indeelen bij een der bataljons, waarbij kader te kort is.

De verzoeken van de landweerplichtigen, die zij van de bataljonscommandanten ontvangen en waarop door het Departement van Oorlog moet worden beslist, verzenden zij met hun advies aan den bevelhebber in de betrokken militaire afdeeling.

Zij beslissen op de voordrachten tot bevordering voor korporaal of sergeant, die zij van de bataljonscommandanten ontvangen en zenden de voordrachten voor bevordering voor vaandrig of reserve-luitenant, door tusschenkomst van den bevelhebber in de militaire afdeeling aan het Departement van Oorlog.

Zij houden af en toe eene inspectie over de bataljonsmagazijnen en bevorderen, hoofdzakelijk in gemeenten, waarbinnen zich meer dan één bataljon landweer bevindt, de vrijwillige schietoefeningen.

De zesdaagsche oefeningen hebben onder hunne leiding plaats.

Wijders zijn de commandanten in de regimentsdistricten belast met de functiën, die thans aan de provinciale-adjudanten zijn opgedragen.

Zij nemen mitsdien, voor zoover hun district betreft, van de Commissarissen der Koningin de manschappen over, die voor de militie zijn aangewezen en deelen deze in bij de korpsen in verband met de opgaven, die zij ter zake van het Departement van Oorlog ontvangen.

Van enkele werkzaamheden, welke tot nu toe aan de provinciale-adjudanten waren opgedragen en welke geen verband houden met militieaangelegenheden, zullen de commandanten in de regimentsdistricten moeten worden ontheven; die verichtingen zullen kunnen worden overgedragen, deels aan de

bevelhebbers in de militaire afdeelingen, deels aan de plaatselijke- en garnizoenscommandanten.

De mobilisatie van de landweer behoort op dezelfde wijze te geschieden als die van de militia, met dien verstaande, dat bij oproeping alle landweerplichtigen uit één compagniesdistrict zich verzamelen op de aangewezen hoofdplaats van het district, waarna de compagnieën marcheeren of vervoerd worden naar de plaats, waar zich het bataljonswapen- en kleedingmagazijn bevindt. Naar die plaatsen wordt ook het kader gedirigeerd, dat met bestemming voor den dienst bij het landweer-bataljon of bij eene compagnie landweer-vesting-artillerie bij het overeenkomstige bataljon infanterie of compagnie vesting-artillerie van het militieleger is ingedeeld.

De bataljons infanterie en compagnieën vesting-artillerie, enz. der landweer mobiliseeren zich op de laatstbedoelde plaatsen en worden aldaar gehuisvest, totdat zij op hunne bestemming gedirigeerd worden, n.l. de onderdeelen, die voor het veldleger bestemd zijn, naar de aangegeven concentratieplaatsen; die, welke voor bezetting en bewaking der liniën en stellingen zijn aangewezen, naar de verdedigingswerken, resp. naar de hoofdkwartieren der stellingen of naar die der groepen van de liniën en stellingen, waarvoor zij bestemd zijn.

De kosten der Landweer.

Wanneer de landweer op den vorenomschreven voet wordt ingericht, zullen hare organisatie en hare oefening de navolgende uitgaven met zich brengen.

I°. Bezoldigingen van het personeel, dat bij de landweer permanent in dienst is.

II°. Tractementen en verdere uitgaven voor luitenants, sergeanten en korporaals, die met bestemming voor den dienst bij de landweer, bij het militieleger zijn ingedeeld.

III°. Bezoldigingen van het reservekader (gepasporteerd

beroepskader), dat voor den dienst bij de landweer bestemd is.
IV^c. Uitgaven voor de zesdaagsche oefeningen der landweer.
De uitgaven sub I zullen bedragen:

Regimentsstaf:

1 kolonel à <i>f</i> 800	= <i>f</i> 800
1 kapitein-adjutant à <i>f</i> 500	= » 500
1 adjudant-onderofficier à <i>f</i> 300	= » 300

Totaal . . . *f* 1600

Bataljonsstaf:

1 luitenant-kolonel of majoor à <i>f</i> 600	= <i>f</i> 600
1 luitenant-adjutant à <i>f</i> 400	= » 400
1 sergeant-majoor à <i>f</i> 250	= » 250
3 geëmploieerden à <i>f</i> 400	= » 1200

Totaal . . . *f* 2450

1 compagnie:

1 kapitein à <i>f</i> 500	= <i>f</i> 500
1 sergeant-majoor à <i>f</i> 250	= » 250

Totaal . . . *f* 750

Alzoo:

11 regimentsstaven = 11 × <i>f</i> 1600	= <i>f</i> 17600
44 bataljonsstaven = 44 × <i>f</i> 2450	= » 107800
176 comp. landw. inf. = 176 × <i>f</i> 750	= » 132000
44 comp. landw. art. = 44 × <i>f</i> 750	= » 33000

Totaal . . . *f* 290400

De uitgaven sub II zullen bedragen:

118 1e luitenants der inf. à <i>f</i> 1200	= <i>f</i> 141600
58 2e luitenants der inf. à <i>f</i> 1000	= » 58000
176 sergeants der inf. à <i>f</i> 365	= » 64240
352 korporaaals der inf. à <i>f</i> 234.33	= » 82484
30 1e luitenants der art. à <i>f</i> 1300	= » 39000
14 2e luitenants der art. à <i>f</i> 1100	= » 15400
44 sergeants der art. à <i>f</i> 401.50	= » 17666
88 korporaaals der art. à <i>f</i> 270.83	= » 23832

Totaal . . . *f* 442222

De uitgaven sub III zullen bedragen :

Voor 3 reserve-sergeants per compagnie landweer-infanterie en -artillerie $220 \times 3 \times f 50$	= f 33000
voor 2 reserve korporaals per compagnie landweer-infanterie en -artillerie $220 \times 2 \times f 30$	= f 13200
Totaal	<u>f 46200</u>

De uitgaven sub IV zullen bedragen :

Uitgaven gedurende 6 dagen voor 1320 sergeanten, 1540 korporaals en 23740 soldaten, alzoo :

$1320 \times 6 \times f 0.85$	= f 6732
$1540 \times 6 \times f 0.53$	= » 4897
$23740 \times 6 \times f 0.43$	= » 61249
Totaal	<u>f 72878</u>

Vervoer van \pm 27000 man gemiddeld

à f 1.00 per man = f 27000

Ligstroom voor \pm 27000 man à f 0.40

per man = f 10800

Totaal f 110678

De totale jaarlijksche kosten van de landweer zullen derhalve bedragen :

Uitgaven sub I	f 290.400
» » II	» 442.222
» » III	» 46.200
» » IV	» 110.678

Totaal der jaarlijksche uitgaven f 889.500

Wat de uitgaven voor kleeding, enz. betreft, zoo zullen, indien voor de landweerplichtigen de goederen worden opgelegd, die hiervoren zijn aangegeven, de daaraan verbonden kosten per man $\pm f$ 60 bedragen.

Aan het opleggen van kleeding zal dus — rekenende op 46000 man landweer-infanterie en 9800 man landweer-artillerie en overige troepen — verbonden zijn eene uitgave in eens van :

$$46000 + 9800 = 558000 \times f 60 = f 3.348.000$$

Wanneer deze som over 8 jaar verdeeld wordt, zullen wij dus gedurende die jaren ruim *f* 400.000 ten behoeve van de kleding der landweer moeten uitgeven. Daarna kan dat bedrag geringer worden; doch wij zullen er niet op mogen rekenen, dat wij na dat tijdsverloop ten behoeve van de kleding der landweer geene uitgaven meer zullen behoeven te doen.

Dan toch breekt de tijd aan, dat wij zullen moeten gaan denken aan het opleggen van kleding voor het $\frac{1}{3}$ gedeelte der landweerplichtigen, — n.l. de kortgeoeffenden — die thans nog onder de depôtstroepen begrepen zijn en waarvoor geene kleding is uitgetrokken.

Alzoo mag wel worden aangenomen, dat de landweer ons vooreerst op niet veel minder dan *f* 1.300.000 's jaars zal komen te staan. (1)

Zeker een niet onaanzienlijk bedrag, waarmee de oorlogsbegrooting zal moeten worden verhoogd.

Het is intusschen niet anders.

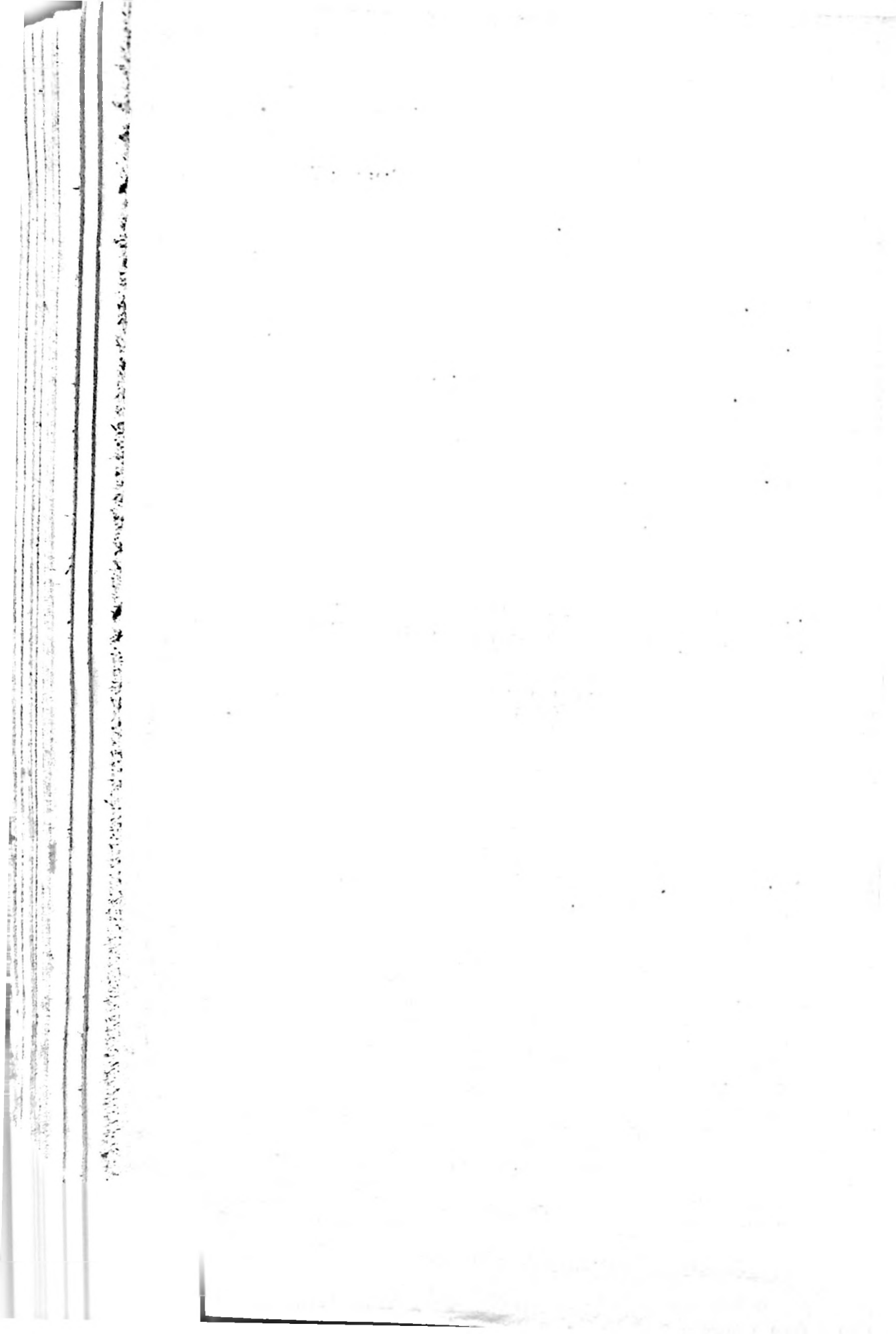
Verhooging van 's lands weerbaarheid kan nu eenmaal niet geschieden alleen door het decreteeren van wettelijke bepalingen; maar organisatie, oefening en uitrusting van de manschappen, die door de wet ter beschikking komen, moeten aan die wettelijke bepalingen beteekenis geven.

Hieraan zijn onvermijdelijk uitgaven verbonden, doch deze moeten worden aanvaard als eene consequentie van hetgeen de Volksvertegenwoordiging met de Regeering in het belang van 's lands verdediging hebben noodig geacht.

(1) Voor meerdere aanschaffing van geweren is geen bedrag in rekening gebracht, omdat blijkens de Memorie van Antwoord op het wetsontwerp de raming van het benodigde aantal wapenen gegrond was op de nieuwe organisatie der levende strijdkrachten.

BIJLAGE I.

Indeeling van het Rijk in landweerdistricten.

Regiment Landweer.	Bataljons Landweer-Infanterie en Compagnieën Landweer-Vesting-Artillerie.	Compagnieën Landweer-Infanterie.	NAMEN DER GEMEENTEN.	Bevolking der	
				Gemeenten.	Compagnies- en Bataljons-districten.
Regiment Friesland.	I ^e bat. Inf. en I ^e comp. Vest.-Artillerie.	1 ^e	Oostdongeradeel	7939	27052
			Kollumerland	7464	
			Achtkarspelen	11649	
		2 ^e	Ameland	2206	
			Schiermonnikoog	699	
			Westdongeradeel	7585	
			Dokkum	3922	
		3 ^e	Dantumadeel	11128	
	Leenwarden			32138	
	4 ^e	Leenwarderadeel	10459	30244	
		Tietjerksteradeel	14324		
		Idaarderadeel	5461	114974	
	II ^e bat. Inf. en 2 ^e comp. Vest.-Artillerie.	1 ^e	Ferwerderadeel	8150	26736
			't Bildt	8667	
			Menaldumadeel	9919	
		2 ^e	Barradeel	7734	30392
Franeker			7114		
Franekeradeel			5185		
3 ^e		Harlingen	10359	30221	
		Baarderadeel	5792		
		Hennaarderadeel	5062		
4 ^e		Wonseradeel	12858	25533	
		Bolsward	6509		
		Wijmbritseradeel	12007		
	Sneek	12070	112882		
IJlst	1456				

Regiment Landweer. Bataljons Landweer- Infanterie en Com- pagnieën Landweer- Vesting-Artillerie. Compagnieën Land- weer-Infanterie.	NAMEN DER GEMEENTEN.	Bevolking der	
		Gemeen- ten.	Compagnies- en Bataljons- disticten.
Regiment Friesland. III ^e bat. Inf. en 3 ^e comp. Vest.-Ar- tillerie.	1 ^e Workum Hindeloopen Stavoren Hemelumer-Oldephaert Gaasterland Sloten Lemsterland Doniawerstal	4059	28344
		1029	
		868	
		5161	
		5538	
		850	
		6156	
	4683		
	2 ^e Rauwerderhem Smallingerland Utingeradeel Haskerland	2815	
		10806	
		5053	
	3 ^e Aengwirden Opsterland Ooststellingwerf	7515	
3924			
15175			
9576			
4 ^e Schoterland Weststellingwerf	28675		
	14546		
15043			
	29589		
	112797		
Regiment Groningen en Drenthe. I ^e bat. Inf.	1 ^e Uithuizermeeden 't Zand Bierum Loppersum Appingedam Delfzijl	3966	25353
		3263	
		3685	
		2954	
		4348	
	7137		
	2 ^e Uithuizen Usquert Warfum Kantens Middelstum	3729	
		1965	
		2281	
		2162	
2247			

Regiment Landweer.	Bataljons Landweer-Infanterie en Compagnieën Landweer-Vesting-Artillerie	Compagnieën Landweer-Infanterie.	NAMEN DER GEMEENTEN.	Bevolking der		
				Gemeenten.	Compagnies- en Bataljons-districten.	
Regiment Groningen en Drenthe.	I ^e bat. Inf.	2 ^e	Stedum Ten Boer Bedum	2257 4903 4837	24381	
		3 ^e	Ballo	2515		
			Eenrum	2791		
			Kloosterburen	1982		
			Ulrum	3559		
			Leens	3902		
			Winsum	2283		
		4 ^e	Adorp	1335		
			Ezinge	1716		
			Oldenhoven	2379	22462	
			Grijpskerk	3214		
			Zuidhorn	2709		
Aduard	1922					
Hoogkerk	2083					
Leek	5209					
II ^e bat. Inf.	I ^e bat. Inf.	3 ^e	Oldekerk	1274	25865	
			Grootegast	5194		
			Marum	4260		
						98061
			1 ^e	Groningen 1		24000
			2 ^e	Groningen 2		24000
		4 ^e	Groningen 3	Noorddijk	18537	24820
				Haren	1471	
				Slochteren	4812	
				Noordbroek	11651	
		4 ^e	Sappemeer	Zuidbroek	2286	24154
				Zuidbroek	5826	
Meeden	2723					
Meeden	1668					
		96974				

Regiment Landweer.	Bataljons Landweer-Infanterie en Compagnieën Landweer-Vesting-Artillerie.	Compagnieën Landweer-Infanterie.	NAMEN DER GEMEENTEN.	Bevolking der	
				Gemeenten.	Compagnies- en Bataljons-districten.
Regiment Groningen en Drenthe.	III ^e bat. Inf.	1 ^e	Termunten	3362	24535
			Nieuwolda	2195	
			Finsterwolde	3051	
			Beerta	4015	
			Nieuweschans	1633	
			Midwolda	4611	
			Schcemda	5668	
			Hoogezand	9217	
			Muntendam	3136	
			Veendam	10075	
Regiment Groningen en Drenthe.	III ^e bat. Inf.	3 ^e	Wildervank	7976	22428
			Nieuwe Pekela	5181	
			Onstwedde	10901	
			Winschoten	9662	
			Oude Pekela	5895	
			Wedde	2900	
			Bellingwolde	4711	
			Vlagtwedde	6265	
Regiment Groningen en Drenthe.	IV ^e bat. Inf.	1 ^e	Roden	3216	24760
			Peize	1748	
			Eelde	2176	
			Zuidlaren	2771	
			Norg	5677	
			Vries	3212	
			Anlo	3618	
			Gieten	2342	
Regiment Groningen en Drenthe.	IV ^e bat. Inf.	2 ^e	Smilde	4822	22872
			Assen	11329	
			Rolde	1882	
			Gasselte	2246	
			Westerbork	2593	

Regiment Landweer.	Bataljons Landweer-Infanterie en Compagnieën Landweer-Vesting-Artillerie.	Compagnieën Landweer-Infanterie.	NAMEN DER GEMEENTEN.	Bevolking der	
				Gemeenten.	Compagnies- en Bataljons-districten.
Regiment Groningen en Drenthe.	IV ^e bat Inf.	3 ^e	Borger	7304	25154
			Odoorn	8609	
			Sleen	3599	
		Zweelo	1319		
		Oosterhesselen	1516		
		Dalen	2807		
4 ^e	Emmer	19649	25189		
	Ond-Schoonebeck	2050			
	Coevorden	3490			
				97975	
Regiment Overijssel.	I ^e bat. Inf. en 1 ^e comp. Vest.-Artillerie.	1 ^e	Vledder	2735	24374
			Diever	1990	
			Havelte	3175	
			Nijveen	1257	
			Meppel	10153	
			Ruinerwolde de Wijk	2410 2654	
		2 ^e	Beilen	4961	24514
			Dwingelo	2345	
			Ruinen	3541	
			Zuidwolde Hoogeveen	3549 10118	
		3 ^e	Kuinre	807	29549
			Blankenham	536	
			Oldemarkt	2596	
			Steenwijkerwold	5777	
			Steenwijk	5591	
Giethoorn	2008				
Blokzijl	1399				
Ambt-Vollenhove	2229				
Stad-Vollenhove	1708				
Wanneperveen	1380				
Staphorst	5518				

Regiment Landweer.	Bataljons Landweer-Infanterie en Compagnieën Landweer-Vesting-Artillerie.	Compagnieën Landweer-Infanterie.	NAMEN DER GEMEENTEN.	Bevolking der	
				Gemeenten.	Compagnies- en Bataljons-districten.
Regiment Overijssel.	11 ^e bat. Inf. en 2 ^e en 3 ^e comp. Vest.-Artillerie.	4 ^e	Zwartsluis Genemuiden Hasselt Nieuw-Leusen Averceest Ambt-Hardenberg Stad-Hardenberg Gramsbergen	2915 2687 2403 2605 6516 8305 1583 3359	30373 108810
		1 ^e	Grafhorst IJsselmuiden Kampen Wilsum Kamperveen Zalk en Veecaten Zwollerkerspel	646 2345 18694 692 648 953 5769	29747
		2 ^e	Zwolle Dalfsen	30543 5375	35918
		3 ^e	Ambt-Ommen Stad-Ommen Den Ham Helleendoorn Raalte Heino Wijhe Holten Bathmen	3881 1586 4438 7508 5874 2099 4116 2861 1379	33742
		4 ^e	Olst Diepenveen Deventor	4767 4120 26293	35180 139677

Regiment Landweer.	Bataljons Landweer-Infanterie en Compagnieën Landweer-Vesting-Artillerie.	Compagnieën Landweer-Infanterie.	NAMEN DER GEMEENTEN.	Bevolking der		
				Gemeenten.	Compagnies- en Bataljons-districten.	
Regiment Overijssel.	III ^e bat. Inf. en 4 ^e en 5 ^e comp. Vest.-Artillerie.	1 ^e	Vriezenveen	4219	33500	
			Ambt-Almelo	7317		
			Stad-Almelo	9957		
			Wierden	6527		
			Rijssen	5480		
		2 ^e	Tubbergen	6204		
			Ootmarsum	1403		
			Denekamp	3897		
			Oldenzaal	5502		
			Losser	7429		
		3 ^e	Weerselo	4474		33983
			Borne	5074		
		4 ^e	Lonneker	10950		35308
			Enschede	24358		
			Ambt-Delden	2835		
			Stad-Delden	1941		
Goor	3132					
Markelo	4179					
Diepenheim	1555					
Haaksbergen	5096					
Hengelo	14981	33719				
			136510			
	IV ^e bat. Inf. en 6 ^e comp. Vest.-Artillerie.	1 ^e	Hattem	3072	29651	
			Oldenbroek	5767		
			Doornspijk	3411		
			Elburg	2659		
			Ermelo	7427		
	2 ^e	Harderwijk	7315			
		Heerde	5834			
		Epe	8291			
		Voorst	10054			
		Brummen	7271			
			31450			

Regiment Landweer.	Bataljons Landweer-Infanterie en Compagnieën Landweer-Vesting-Artillerie.	Compagnieën Landweer-Infanterie.	NAMEN DER GEMEENTEN.	Bevolking der	
				Gemeenten.	Compagnies- en Bataljons-districten.
Regiment Overijssel.	IV ^e bat. Inf. en 6 ^e comp. Vest.-Artillerie.	3 ^e	Apeldoorn		25761
		4 ^e	Putten Nijkerk Hoovelaken Barneveld Scherpenzeel	5481 8123 1024 7859 1354	23841
					110703
Regiment Gelderland.	I ^e bat. Inf. en 1 ^e comp. Vest.-Artillerie.	1 ^e	Ede Wageningen Renkum Doorwerth	15201 9029 8230 454	32914 25000
		2 ^e	Arnhem 1		
		3 ^e	Arnhem 2		25000
		4 ^e	Arnhem 3 Steenderen Rheden Rozendaal	6812 3257 15605 408	26082
					108996
	II ^e bat. Inf.	1 ^e	Gorssel Zutphen Warnsveld Laren	4748 18329 2613 3796	29486
		2 ^e	Lochem Vorden Hengelo Ruurlo Groenlo	4031 2988 3479 2749 2736	

Regiment Landweer.	Bataljons Landweer-Infanterie en Compagnieën Landweer-Vesting-Artillerie.	Compagnieën Landweer-Infanterie.	NAMEN DER GEMEENTEN.	Bevolking der	
				Gemeenten.	Compagnies- en Bataljons-districten.
Regiment Gelderland.	II ^e bat. Inf.	2 ^e	Eibergen Borkulo Neede	5146 4154 3644	28927
		3 ^e	Lichtenvoorde Winterswijk Aalten Dinxperlo Wisch	4367 10990 7423 2627 7171	
		4 ^e	Zelhem Ambt-Doetinchem Stad-Doetinchem Wehl Bergh Gendringen	3923 4599 3915 2293 6856 6589	32578
	III ^e bat. Inf. en 2 ^e comp. Vest.-Artillerie.	1 ^e	Hummelo Doesburg Angerlo Didam Zevenaar Westervoort Duiven Herwen en Aerdt Milligen	3107 4438 2155 4163 4360 1815 2881 3814 2145	28878
		2 ^e	Huissen Pannerden Gent Bemmel Elst Hoteringen Hemmen Valburg	4557 1063 2706 5695 6247 3248 214 5669	29399

Regiment Landweer.	Bataljons Landweer-Infanterie en Compagnieën Landweer-Vesting-Artillerie.	Compagnieën Landweer-Infanterie.	NAMEN DER GEMEENTEN.	Bevolking der	
				Gemeenten.	Compagnies- en Bataljons-districten.
III ^e bat. luf. en 2 ^e comp. Vest.-Artillerie.	3 ^e	4 ^e	Nijmegen 1		28000
			Nijmegen 2 Ubbergen Groesbeek Heumen Over-Asselt	14756 3698 5887 1570 1853	27764
					114041
Regiment Gelderland.	IV ^e bat. Inf. en 3 ^e en 4 ^e comp. Vest.-Artillerie.	1 ^e	Kesteren Dodewaard Echteld Lienden IJzendoorn Tiel Maurik Varik Est en Opijnen Buren	3131 1920 2581 4273 604 10726 3974 1178 1101 1888	31376
			Zoelen Wadenoyen Ophemert Beusichem Culemborg Beesd Deil Buurmalsen Geldermalsen Waardenburg Haften Herwijnen Vuren	2316 1624 1242 1723 8211 2402 2339 1890 3245 1259 2369 1801 1651	

Regiment Landweer.	Bataljons Landweer-Infanterie en Compagnieën Landweer-Vesting-Artillerie.	Compagnieën Landweer-Infanterie.	NAMEN DER GEMEENTEN.	Bevolking der	
				Gemeenten.	Compagnies- en Bataljons-districten.
Regiment Gelderland.	IV ^c bat. Inf. en 3 ^c en 4 ^c comp. Vest.-Artillerie.	3 ^c	Brakel	1463	23698
			Poederoyen	1054	
Zuilichem	946				
Gameren	1855				
Zaltbommel	3984				
Hurwenen	608				
Rossem	1321				
Kerkwijk	1025				
Nederhemert	875				
Ammerzoden	2334				
Hedel	1764				
Driel	3333				
Heerwaarden	948				
Dreumel	2188				
4 ^c	Wamel	5129	24700		
	Druten	4569			
	Horsen	751			
	Appeltern	3083			
	Batenburg	572			
	Bergharen	1531			
	Wijchen	4087			
	Balgoij	457			
	Beuningen	2337			
	Ewijk	2184			
Regiment Limburg.	I ^c bat. Inf.	1 ^c	Mook	1310	24038
			Ottersum	2142	
			Gennep	2126	
			Bergen	4706	
			Wansum	691	
			Meerlo	1598	
			Broekhuizervorst	793	
			Venray	6103	
			Horst	4569	

Regiment Landweer.	Bataljons Landweer-Infanterie en Compagnieën Landweer-Vesting-Artillerie.	Compagnieën Landweer-Infanterie.	NAMEN DER GEMEENTEN.	Bevolking der	
				Gemeenten.	Compagnies- en Bataljons-districten.
Regiment Limburg.	I ^e bat. Inf.	2 ^e	Arcen en Velden	2037	23922
			Grubbenvorst	1664	
			Venlo	15272	
			Tegelen	4949	
		3 ^e	Sevenum	2111	
			Maasbrec	6773	
			Helden	4259	
			Kessel	1475	
			Beesel	2061	
			Belfeld	925	
			Swalmen	2677	
			Neer Roggel	1646	
4 ^e	Meijel	1655			
	Nederweert	5139			
	Weert	8519			
	Stamproij	1212			
	Hunsel	1004			
	Grathem	1067			
	Baexen	670			
	Heythuizen	2170			
Neeritter	649				
Ittervoort	267				
Thorn	1482				
			23834		
			95358		
	II ^e bat. Inf.	1 ^e	Maasniel	2492	
			Roermond	12605	
			Horn	1253	
			Haalen	818	
			Buggenum	663	
			Nunhem	263	
			Heel en Panheel	1109	
			Beegden	682	

Regiment Landweer.	Bataljons Landweer-Infanterie en Compagnieën Landweer-Vesting-Artillerie.	Compagnieën Landweer-Infanterie.	NAMEN DER GEMEENTEN.	Revolking der		
				Gemeenten.	Compagnies- en Bataljons-districten.	
Regiment Limburg.	II ^e bat. Inf.	1 ^e	Herten Melick en Herkenbosch Vlodrop	1081 2015 995	23976	
		2 ^e	Posterholt St. Odiliënberg Montfort Linne Maasbracht Wessem Stevensweert Ohe en Laak Echt Roosteren Susteren Grevenbicht Obbicht en Pappenhoven Born Nieuwstad	1486 1085 835 1045 1522 907 1049 524 5520 969 2181 1180 779 1587 823		21492
		3 ^e	Limbricht Sittard Broeksittard Urmond Stein Elsloo Beek Spaubeek Geleen Munstergeleen Schinne Oirsbeek Merkelbeek Bingelrade Jabeek Schinveld	1325 6231 673 1249 2076 1361 2875 617 2553 703 1056 1044 659 374 421 1188		

Regiment Landweer.	Bataljons Landweer-Infanterie en Compagnieën Landweer-Vesting-Artillerie.	Compagnieën Landweer-Infanterie.	NAMEN DER GEMEENTEN.	Bevolking der	
				Gemeenten.	Compagnies- en Bataljons-districten.
Regiment Limburg.	II ^e bat. Inf.	4 ^e	Schimmert	1447	22378
			Nuth	1272	
Hoensbroek	1254				
Wijnandsrade	519				
Klimmen	1272				
Voerendaal	1889				
Hulsberg	1683				
Eijgelshoven	563				
Ubach over Worms	1736				
Nienwenhagen	1382				
Schaesberg	1337				
Brunsum	1201				
Amstenrade	512				
Heerlen	6311	93251			
Regiment Limburg.	III ^e bat. Inf.	1 ^e	Maastricht 1		25000
			Maastricht 2	9213	
			Oud-Vroenhoven	2300	
			Borgharen	741	
			Itteren	553	
			Bunde	1130	
			Geulle	1061	
			Ulestraten	854	
			Meerssen	5013	
			Ambij	1137	
			Heer	2490	
			St. Pieter	1456	25948
			Honthem	1296	
Berg en Terblijt	1275				
Valkenberg	1314				
Oud-Valkenberg	753				
Schin op Genlen	1171				
Wijlre	1753				

Regiment Landwee- Bataljons Landwee- Infanterie en Com- pagnieën Landwee- Vesting-Artillerie.	Compagnieën Land- wee-Infanterie.	NAMEN DER GEMEENTEN.	Bevolking der	
			Gemeen- ten.	Compagnies- en Bataljons- districten.
Regiment Limburg.	III ^e bat. Inf.	Bemelen	250	20393
		Oudier en Keer	799	
Gronsveld	2041			
Margraten	1082			
Gulpen	2754			
Slenaken	503			
Noordbeek	702			
Mheer	877			
St. Geertruid	960			
Rijckholt	268			
Mesch	246			
Eijsden	2349			
Kerkrade	9384			
Simpelveld	1921			
Wittem	3677			
Bocholtz	1750			
Vaals	6250			
				22982
				94323
Regiment Limburg.	IV ^e bat. Inf.	Berkel	1377	
		Oisterwijk	3308	
		Moergestel	1392	
		Hilvarenbeek	2453	
		Diessen	927	
		Oost- en West-Middelbeers	953	
		Vessem, Wintelre en Knegsel	1119	
		Bladel en Netersel	1408	
		Hooge en Lage Mierde	1267	
		Reusel	1266	
		Luiksgestel	851	
		Bergeijk	1932	
		Borkel en Schaft	543	
		Westerhoven	553	
		Dommelen	344	
Riethoven	530			

Regiment Landweer. Bataljons Landweer- Infanterie en Com- pagnieën Landweer- Vesting-Artillerie. Compagnieën Land- weer-Infanterie.	NAMEN DER GEMEENTEN.	Bevolking der			
		Gemeen- ten.	Compagnies- en Bataljons- districten.		
Regiment Limburg.	1 ^o	Eersel	1016	26409	
		Duizel en Steensel	551		
		Hoogcloon, Hapert en Casteren	1468		
		Veldhoven en Mereveldhoven	1371		
		Zeelst	1204		
		Oerle	576		
	2 ^o	Boxtel	6742	26811	
		St. Oedenrode	4441		
		Liempde	1414		
		Oirschot	3932		
		Rest	2484		
		Woensel Son en Brenghel	6255 1543		
	IV ^o bat. Inf.	3 ^o	Strijp	2221	27138
			Tongelre	1193	
			Eindhoven	4929	
			Stratum	4047	
Gestel en Blaarthem			3009		
Waalre			956		
Aalst			615		
Zesgehuchten			1014		
Valkenswaard			2336		
Leende			1242		
4 ^o	Soerendonk, Sterksel en Gastel Budel	Heeze	1814		
		962			
		2800			
		Nunen, Gerwen en Nederwetten	2402		
		Stiphout	621		
		Aarle-Rixtel	1589		
4 ^o	Mierlo Geldrop Lierop Vlierden Deurne en Liesel	2607			
		2522			
		840			
		581			
		6458			

Regiment Landweer.	Bataljons Landweer-Infanterie en Compagnieën Landweer-Vesting-Artillerie.	Compagnieën Landweer-Infanterie.	NAMEN DER GEMEENTEN.	Bevolking der	
				Gemeenten.	Compagnies- en Bataljons-districten.
Regiment Limburg.	IV ^e bat. Inf.	4 ^e	Asten Someren Maurheeze	3579 3007 540	24746 105104
Regiment Noordbrabant.	I ^e bat. Inf. en 1 ^e comp. Vest.-Artillerie.	1 ^e	Velp	634	26975
			Grave	2440	
Reek	865				
Zeeland	1893				
Escharen	1018				
Gassel	577				
Linden	499				
Beers	789				
Cuijk en St. Agatha	2793				
Oeffelt	1028				
Haps	973				
Mill en St. Hubert	2403				
Wanroij	1056				
Beugen en Rijkevoort	1630				
Boxmeer	2462				
Oploo, St. Anthonis en Ledeacker	1810				
Sambeek	1511				
Vierlingsbeek	1364				
Maashees en Overloon	1230				
2 ^e	Herpen	1583	28565		
	Huisseling en Neerloon	611			
	Ravestein	904			
	Deurssen	387			
	Dieden	491			
	Megen, Haren en Macharen	1744			
	Berghem	2021			
	Schajk	1522			
	Nistelrode	2174			
	Uden	5837			
Veghel	5754				
Schijndel	5537				

Regiment Landweer. Bataljons Landweer- Infanterie en Com- pagnieën Landweer- Vesting-Artillerie. Compagnieën Land- weer-Infanterie.	NAMEN DER GEMEENTEN.	Revolking der		
		Gemeen- ten.	Compagnies- en Bataljons- districten.	
Regiment Noordbrabant. I ^e bat. Inf. en 1 ^e Comp. Vest.-Ar- tillerie.	3 ^e	Oijen en Teefelen Lithoijen Lith Alem, Maren en Kessel Empel en Meerwijk Rosmalen Nuland Geffen Oss Heesch Heeswijk Dinter Berlicum den Dungen	827 627 1289 1299 585 3436 1095 1466 7753 2183 1153 1652 2715 1332	27412
	4 ^e	Erp Boekel Gemert Bakel en Milheeze Helmond Beek en Donk Lieshout	2275 2434 4388 1636 11202 1794 1230	
				24959
				107911
II ^e bat. Inf. en 2 ^e Comp. Vest.-Ar- tillerie.	1 ^e	Werkendam de Werken en Sleenwijk Dussen Almkerk Wondrichem Rijswijk Giessen Op en Neer Andel Veen Wijk en Aalburg Heusden Heesbeen c. a.	3043 2879 3003 3179 2071 552 475 922 968 2133 1881 1014	

Regiment Landweer.	Bataljons Landweer-Infanterie en Compagnieën Landweer-Vesting-Artillerie.	Compagnieën Landweer-Infanterie.	NAMEN DER GEMEENTEN.	Bevolking der	
				Gemeenten.	Compagnieën Bataljons-districten.
Regiment Noord-Brabant.	III ^e bat. Inf. en 3 ^e en 4 ^e comp. Vest.-Artillerie.	2 ^e	Breda Teteringen	26414 3700	30114 29000
		3 ^e	Tilburg 1		
		4 ^e	Tilburg 2 Goirle Gilze en Rijen Alphen en Riel Baerle-Nassau Chaam Ginneken en Bavel	11628 2543 3563 1743 2191 1296 5850	28814
					115041
Regiment Noord-Brabant.	IV ^e bat. Inf. en 5 ^e en 6 ^e comp. Vest.-Artillerie.	1 ^e	Dinteloord en Prinsland Fijnaart en Heiningen Willemstad Klundert Zevenbergen Standdaarbuiten Oudenbosch Hoeven	3125 3370 2133 3786 6869 1669 4971 2600	28523
		2 ^e	Terheijden Etten en Leur Princenhage Rijsbergen Zundert Rucphen en Vorenseinde	3363 6661 8916 1504 4353 4484	
		3 ^e	Oud- en Nieuw-Gastel Roosendaal en Nispen Steenbergen en Kruisland Nieuw-Vossemeer	4413 13704 7538 1267	29281
					26922

Regiment Landweer. Bataljons Landweer- Infanterie en Com- pagnieën Landweer- Vesting-Artillerie. Compagnieën Land- weer-Infanterie.	NAMEN DER GEMEENTEN.	Bevolking der		
		Gemeen- ten.	Compagnies- en Bataljons- districten.	
Regiment Zeeland en Zuidholland.	2 ^e	Waarde	787	26149
		Krabbedijke	2014	
Kruiningen	3222			
Yerseke	4333			
Schore	791			
Kapelle	1926			
Wemeldinge	169			
Kloetinge	1297			
1 ^e bat. Inf.	3 ^e	Wissekerke	3186	
		Colijnsplaat	1862	
		Kortgene	1119	
		Kats	569	
		Kattendijke	1075	
		Goes	6842	
		's Heer-Arendskerke	3048	
		Wolphaartsdijk	2104	
		Heinkenszand	1625	
		's Heerenhoek	1031	
		Ovezande	917	
		Borselen	1059	
		Driewegen	592	
		Ellewoutsdijk	718	
Baarland	703			
Oudelande	644			
Nisse	606			
Hoedekenskerke	1108			
's-Gravenpolder	912			
's Heer-Abtskerke	304			
4 ^e	Nieuw en St. Joostland	Ritthem	1072	30054
		O. en W. Souburg	675	
		Vlissingen	2314	
		Koudekerke	19044	
		Biggekerke	2269	
		West-Kapelle	677	
Zoutelande	1869			
		Zoutelande	669	
				28589
				116387

Regiment Landweer.	Bataljons Landweer-Infanterie en Compagnieën Landweer-Vesting-Artillerie.	Compagnieën Landweer-Infanterie.	NAMEN DER GEMEENTEN.	Bevolking der	
				Gemeenten.	Compagnies- en Bataljons-districten.
Regiment Zeeland en Zuidholland.	II ^e bat. Inf.	1 ^e	Arnemuiden	2182	28804
			Veere	874	
			Vrouwenpolder	914	
			St. Laurens	578	
			Grijpskerke	793	
			Middelburg	18882	
			Serooskerke	1238	
			Oostkapelle	1030	
			Aagtokerke	641	
		Domburg	1113		
		Meliskerke	5559		
		Ossensisse	862		
		Hengstdijk	625		
		Hontensisse	5122		
		Grauw en Langendam	2072		
		Clinge	3034		
		Hulst	2805		
		St. Janssteen	2634		
		Koewacht	2386		
Boschkapelle	1235				
Overslag	461				
Zuiddorpe	1014				
Stoppeldijk	1540				
Zaamslag	3219				
Axel	4342				
Westdorpe	1819				
Sas van Gent	1568				
Neuzen	7995				
Hoek	2260				
Philippine	968				
23790					
22171	4 ^e	Biervliet	2267		
		Hoofdplaat	1391		
		IJzendijke	2841		
		Schoondijke	1906		
		Waterlandkerkje	646		

Regiment Landweer.	Bataljons Landweer-Infanterie en Compagnieën Landweer-Vesting-Artillerie.	Compagnieën Landweer-Infanterie.	NAMEN DER GEMEENTEN.	Bevolking der	
				Gemeenten.	Compagnieën Bataljons-districten.
Regiment Zeeland en Zuidholland.	II ^e bat. Inf.	4 ^e	St. Kruis	677	25352
			Eede	1126	
			Aardenburg	1985	
			Sluis	2387	
			Oostburg	2116	
			Zuidzande	1093	
			Retranchement	848	
			Cadzand	1130	
			Nieuwvliet	583	
			Groede	2400	
Breskens	1956	100117			
III ^e bat. Inf. en 1 ^e comp. Vest.-Artillerie.	1 ^e	Eiland Goeree en Overflakkee	26295		
	2 ^e	Eiland Voorne en Putten	26251		
	3 ^e	Eiland Beijerland	31564		
	4 ^e	Eiland IJsselmonde en Rozenburg	33940		
			118050		
IV ^e bat. Inf. en 2 ^e comp. Vest.-Artillerie.	1 ^e	Dordrecht 1	29000		
	2 ^e	Dordrecht 2	9373		
		Dubbeldam	5943		
		Papendrecht	3384		
		Sliedrecht	10292		
	3 ^e	Ameide	1500		
Meerkerk	1564				
Noordeloos	1120				
Tienhoven	332	28992			

Regiment Landweer.	Bataljons Landweer-Infanterie en Compagnieën Landweer-Vesting-Artillerie.	Compagnieën Landweer-Infanterie.	NAMEN DER GEMEENTEN.	Bevolking der	
				Gemeenten.	Compagnies- en Bataljons-districten.
Regiment Zeeland en Zuidholland.	IV ^c bat. Inf. en 2 ^c comp. Vest.-Artillerie.	3 ^c	Langerak	947	33068
			Goudriaan	596	
Ottoland	665				
Peursum	381				
Giessen-Nieuwkerk	823				
Hardinxveld	5156				
Giessendam	3730				
Molenaarsgraaf	567				
Brandwijk	840				
Nieuwpoort	755				
Groot-Ammers	1506				
Streefkerk	1832				
Bleskensgraaf	975				
Wijngaarden	406				
Oud-Alblas	1167				
Alblasserdam	5322				
Nieuwlekkerland	2884				
		4 ^c	Asperen	1567	33568
			Leerdam	5025	
			Schoonrewoerd	907	
			Everdingen	1188	
			Hagestein	937	
			Vianen	3460	
			Lexmond	1683	
			Hei- en Boeicop	633	
			Leerbroek	765	
			Nieuwland	542	
			Kedichem	920	
			Heukelom	1547	
			Arkel	860	
		Gorinchem	11810		
		Schelluinen	380		
		Hoornaar	573		
		Hoogblokland	771		
					33568
					124628

Regiment Landweer.	Bataljons Landweer-Infanterie en Compagnieën Landweer-Vesting-Artillerie.	Compagnieën Landweer-Infanterie.	NAMEN DER GEMEENTEN.	Bevolking der		
				Gemeenten.	Compagnies- en Bataljons-districten.	
Regiment 's-Gravenhage.	I ^e bat. Inf. en 1 ^e comp. Vest.-Artillerie.	1 ^e	's-Gravezande	5713	29656	
			Monster	4838		
			Naaldwijk	5144		
			de Lier	1272		
			Schipluiden	1155		
			Hof van Delft	3727		
			Wateringen	1932		
		Loosduinen	5875			
		2 ^e	Maasland	2615		29975
			Maassluis	7896		
			Vlaardingen	16682		
		3 ^e	Vlaardingerambacht	1367		31929
Kethel	1415					
Schiedam	27081					
4 ^e	Overschie	4300	34067			
	Schiebroek	548				
	Delft	31508				
	Vrijenban	2559	125627			
II ^e bat. Inf.	1 ^e 2 ^e 3 ^e 4 ^e	's-Gravenhage I	106000			
III ^e bat. Inf.	1 ^e 2 ^e 3 ^e 4 ^e	's-Gravenhage II	107518			
				Rijswijk	100017	
				Voorburg	3327	
					4174	

Regiment Landweer.	Bataljons Landweer-Infanterie en Compagnieën Landweer-Vesting-Artillerie.	Compagnieën Landweer-Infanterie.	NAMEN DER GEMEENTEN.	Bevolking der	
				Gemeenten.	Compagnies- en Bataljons-districten.
Regiment 's-Gravenhage.	IV ^e bat. Inf. en 2 ^e comp. Vest.-Artillerie.	1 ^e	Wassenaar	3397	27614 29000
			Voorschoten	2461	
			Veur	1077	
			Stompwijk	2853	
			Zoetermeer	1165	
			Zegwaard	1508	
			Benthuizen	646	
			Zoeterwoude	3242	
			Valkenburg	670	
			Rijnsburg	2462	
			Katwijk	8163	
			Regiment 's-Gravenhage.	IV ^e bat. Inf. en 2 ^e comp. Vest.-Artillerie.	
3 ^e	Leiden 2	24675			
	Leiderdorp	1890			
	Oegstgeest	3215			
4 ^e	Woubrugge	2013			
	Rijnsaterwoude	608			
	Leimuiden	1536			
	Alkemade	4396			
	Warmond	1648			
	Sassenheim	2079			
	Voorhout	1627			
	Noordwijk	5191			
Lisse	3861				
Noordwijkerhout	2085				
Hillegom	5288				
				30332	
				116756	
Regiment Rotterdam.	I ^e bat. Inf. en 1 ^e comp. Vest.-Artillerie.	1 ^e 2 ^e 3 ^e 4 ^e	Rotterdam I		110000

Regiment Landweer.	Bataljons Landweer-Infanterie en Compagnieën Landweer-Vesting-Artillerie.	Compagnieën Landweer-Infanterie.	NAMEN DER GEMEENTEN.	Bevolking der	
				Gemeenten.	Compagnies- en Bataljons-districten.
Regiment Rotterdam.	IV ^e bat. Inf. en 4 ^e comp. Vest.-Artillerie.	3 ^e	Ter Aar Nieuwveen Zevenhoven Nieuwkoop Zwammerdam Boskoop	2482 1248 1091 2577 1897 4364	29159
		4 ^e	Bodegraven Rietveld Woerden Barwontswaarder Warder Langeruigeweide Papekop Oudewater Hekendorp Haastrecht Vlist Stolwijk Schoonhoven Bergambacht Ammerstol	4270 638 5176 787 836 604 345 2662 665 1718 460 2226 4545 3049 1239	
					116154
Regiment Utrecht en Noordholland.	I ^e bat. Inf. en 1 ^e comp. Vest.-Artillerie.	1 ^e	Utrecht 1		31000
		2 ^e	Utrecht 2		31000
		3 ^e	Utrecht 3		31000
		4 ^e	Utrecht 4	9041	
			Jutphaas Vreeswijk IJsselstein Benschop Lopik	2516 1797 3617 1894 1037	

Regiment Landweer.	Bataljons Landweer-Infanterie en Compagnieën Landweer-Vesting-Artillerie.	Compagnieën Landweer-Infanterie.	NAMEN DER GEMEENTEN.	Bevolking der	
				Gemeenten.	Compagnies- en Bataljons-districten.
Regiment Utrecht en Noordholland.	I ^e bat. Inf. en 1 ^e comp. Vest.-Artillerie.	4 ^e	Jaarsveld	1621	31842 124842
			Polsbroek	939	
Willige-Langerak	930				
Hoenkoop	460				
Willeskop	703				
Snelrewaard	506				
Montfoort	1792				
Linschoten	1441				
Harmelen	1912				
Veldhuizen	429				
Oudenrijn	607				
Regiment Utrecht en Noordholland.	II ^e bat. Inf. en 2 ^e en 3 ^e comp. Vest.-Artillerie.	1 ^e	Eemnes	1287	31104
			Bunschoten	2860	
Hoogland	2231				
Stoutenberg	834				
Leusden	2053				
Amersfoort	19315				
Woudenberg	2524				
Rhenen	5538				
Amerongen	2585				
Veenendaal	5358				
Leersum	1449				
Reuswonde	1368				
Maarn	815				
Doorn	2183				
Langbroek	1252				
Cothen	795				
Wijk bij Duurstede	3185				
Schalkwijk	1252				
Tull en 't Waal	448				
Houten	1977				
Werkhoven	978				
					29183

Regiment Landweer.	Bataljons Landweer-Infanterie en Compagnieën Landweer-Vesting-Artillerie.	Compagnieën Landweer-Infanterie.	NAMEN DER GEMEENTEN.	Bevolking der	
				Gemeenten.	Compagnie- en Bataljons-distictien.
Regiment Utrecht en Noordholland.	II ^e bat. Inf. en 2 ^e en 3 ^e comp. Vest.-Artillerie.	3 ^e	Baarn Soest Maartensdijk de Bildt Zeist Rijsenburg Driebergen Odijk Bunnik	7007 4367 2437 2995 8720 577 3270 423 1228	31024
		4 ^e	Achttienhoven Westbroek Maarsseveen Tienhoven Zuilen Haarznilens Vleuten Maarssen Breukelen Laag Nieuwkoop Kamerik Zegveld Kockenge Ruwiel Wilnis Mijdrecht Vinkeveen Loenen Vreeland Loenersloot Abconde Nigtevegt Loosdrecht	614 1039 1416 548 926 486 1586 2137 3066 401 1861 941 877 498 2194 3478 3721 1369 825 500 3136 685 2948	
					35252
					126563

Regiment Landweer.	Bataljons Landweer-Infanterie en Compagnieën Landweer-Vesting-Artillerie.	Compagnieën Landweer-Infanterie.	NAMEN DER GEMEENTEN.	Bevolking der	
				Gemeenten.	Compagnies- en Bataljons-districten.
Regiment Utrecht en Noordholland.	III ^e bat. Inf. en 4 ^e en 5 ^e comp. Vest.-Artillerie.	1 ^e	Haarlem 1		34000
		2 ^e	Haarlem 2 Haarlemmerliede en Spaarnwoude	30065 3112	33177
		3 ^e	Sloten Haarlemmermeer Bennebroek Heemstede Aalsmeer Uithoorn	8053 16580 1197 4608 4731 2240	37409
		4 ^e	Nienweramstel Ouderaamstel Weesperkarspel Nederhorst den Berg Ankeveen Kortenhoef 's-Graveland Hilversum	5234 3056 2548 1346 514 1054 1573 19492	34817
					139403
	IV ^e bat. Inf. en 6 ^e en 7 ^e comp. Vest.-Artillerie.	1 ^e	Berkhout Spanbroek Obdam Hensbroek Oudorp Oterleek Ursun Avenhorn Ondendijk Beets Oosthuizen Warder Middelie Kwadijk	2364 1485 901 882 829 703 1165 1162 524 543 1145 500 713 482	

Regiment Landweer.	Bataljons Landweer-Infanterie en Compagnieën Landweer-Vesting-Artillerie.	Compagnieën Landweer-Infanterie.	NAMEN DER GEMEENTEN.	Bevolking der	
				Gemeenten.	Compagnies- en Bataljons-districten.
Regiment Utrecht en Noordholland.	IV ^e bat. Inf. en 6 ^e en 7 ^e comp. Vest.-Artillerie.	1 ^e	Beemster	4408	35777
			Schermerhorn	1076	
			Zuid- en Noord-Schermer	1044	
			Heilo	1882	
			Castricum	1878	
			Limmen	1208	
			Akersloot	1557	
			Graft	1307	
			de Rijp	1567	
			Edam	6452	
		2 ^e	Jisp	755	35164
			Purmerend	5695	
			Katwoude	237	
			Monnikendam	2594	
			Marken	1337	
			Urk	2756	
			Broek in Waterland	1584	
			Ransdorp	1764	
			Nieuwendam	1356	
			Buiksloot	1144	
3 ^e	Lansmeer	2026	34653		
	Oostzaan	3273			
	IJpendam	1978			
	Wijde Wormer	702			
	Wormer	1917			
4 ^e	Wormerveer	6046			
	Krommenie	3099			
	Uitgeest	2687			
	Westzaan	2218			
	Zaandijk	2480			
	Koog a d Zaan	3005			
	Zaandam	21164			
	Heemskerk	2316			
	Wijk aan Zee en Duin	2238			
	Beverwijk	5346			

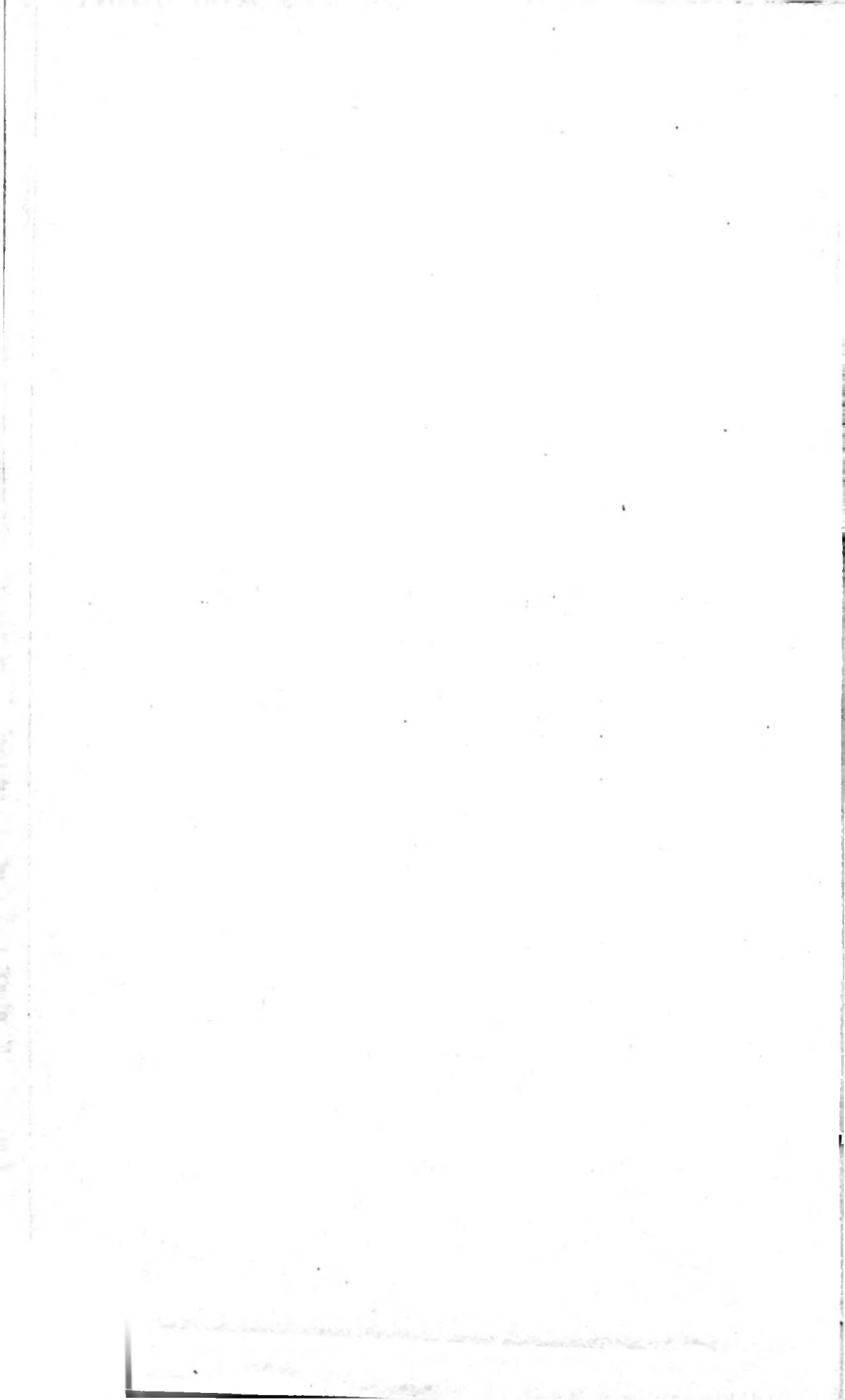
Regiment Landweer.	Bataljons Landweer-Infanterie en Compagnieën Landweer-Vesting-Artillerie.	Compagnieën Landweer-Infanterie.	NAMEN DER GEMEENTEN.	Bevolking der	
				Gemeenten.	Compagnieën Bataljons-districten.
Regiment Utrecht en Noordholland.	IV ^e bat. Inf. en 6 ^e en 7 ^e comp. Vest.-Artillerie.	4 ^e	Assendelft	3410	34001 139595
			Velzen	10493	
Spaarndam	936				
Zandvoort	3102				
Schoten	604				
Bloemendaal	5556				
	V ^e bat. Inf. en 8 ^e en 9 ^e comp. Vest.-Artillerie.	1 ^e	Terschelling	3928	35765
			Vlieland	729	
Texel	5954				
den Helder	25154				
Callantsoog	729				
Anna Paulowna	3009				
Wieringen	2918				
Wieringerwaard	1172				
Bursingerhorn	2085				
Schagen	2865				
Zijpe	4182				
Petten	248				
St. Maarten	965				
Harencarspel	2063				
Oude Niedorp	1131				
Nieuwe Niedorp	1556				
Winkel	1732				
Hoogwoud	2133				
Opmeer	375				
Wognum	1675				
Sijbekarspel	1131				
Abbekerk	721				
Twisk	794				
Opperdoes	846				
Wervershoof	2207				
		2 ^e			34537

Regiment Landweer.	Bataljons Landweer-Infanterie en Compagnieën Landweer-Vesting-Artillerie.	Compagnieën Landweer-Infanterie.	NAMEN DER GEMEENTEN.	Bevolking der	
				Gemeenten.	Compagnies- en Bataljons-districten.
Regiment Utrecht en Noordholland.	V ^e bat. Inf. en 8 ^e en 9 ^e comp. Vest.-Artillerie.	3 ^e	Medemblik Andijk Enkhuizen Bovenkarspel Grootebroek Hoogkarspel Venhuizen Wijdenes Schellinkhout Blokker Westwoud Nibbixwoud Midwoud Zwaag Hoorn	2036 2651 7044 1854 2397 1283 1878 735 486 1696 999 1002 996 1080 11031	37168
		4 ^e	Heer Hugowaard Oudkarspel Warmenhuizen Schoorl Noord-Scharwoude Zuid-Scharwoude Broek-op-Langendijk Koedijk St. Pancras Bergen Egmond aan Zee Egmond-binnen Alkmaar	2803 1545 1499 1258 1059 1589 1637 1177 741 1554 2584 1527 18261	
					37237
					144707
Regiment Amsterdam.	1 ^e bat. Inf. en 1 ^e en 2 ^e comp. Vest.-Artillerie.	1 ^e 2 ^e 3 ^e 4 ^e	Amsterdam I		140000

Regiment Landweer.	Bataljons Landweer-Infanterie en Compagnieën Landweer-Vesting-Artillerie.	Compagnieën Landweer-Infanterie.	NAMEN DER GEMEENTEN.	Bevolking der	
				Gemeenten.	Compagnies- en Bataljons-districten.
Regiment Amsterdam.	II ^e bat. Inf. en 3 ^e en 4 ^e comp. Vest.-Ar- tillerie.	1 ^e 2 ^e 3 ^e 4 ^e	Amsterdam II		140000
	III ^e bat. Inf. en 5 ^e en 6 ^e comp. Vest.-Ar- tillerie.	1 ^e 2 ^e 3 ^e 4 ^e	Amsterdam III		140000
	IV ^e bat. Inf. en 7 ^e en 8 ^e comp. Vest.-Ar- tillerie.	1 ^e 2 ^e 3 ^e 4 ^e	Amsterdam IV Diemen Watergraafsmeer Muiden Naarden Weesp Huizen Blaricum Bussuh Laren	1422 3216 2255 3635 6692 4657 864 7076 2307	32124 135682

BIJLAGE II.

Plaatsen, alwaar de onderdeelen der
landweer zich mobiliseeren, en
bestemming der onderdeelen.

Regimenten Landweer.	Bataljons Landweer-Infanterie.	Compagnieën Landweer-Vesting-Artillerie.	Plaatsen, waar zich de bataljonsmagazijnen bevinden, tevens plaatsen, waar zich de bataljons landweer-inf. en comp. landweer-vesting art. mobiliseeren.	Bestemming der bataljons landweer-infanterie.
Regiment Friesland.	Ie IIe IIIe	1e 2e 3e	Leeuwarden. id. Heerenveen.	Veldleger.
Regiment Groningen en Drenthe.	Ie IIe IIIe IVe	« « « «	Groningen. id. id. Assen.	Veldleger.
Regiment Overijssel.	Ie IIe IIIe IVe	1e 2e en 3e 4e en 5e 6e	Meppel. Zwolle. Deventer. Apeldoorn.	Veldleger.
Regiment Gelderland.	Ie IIe IIIe IVe	1e « 2e 3e en 4e	Arnhem. Doesburg. Arnhem. Tiel.	Veldleger. Bezettings- en bewakingstroepen.
Regiment Limburg.	Ie IIe IIIe IVe	« « « «	's-Hertogenbosch. id. id. Eindhoven.	Veldleger.
Regiment Noordbrabant.	Ie IIe IIIe IVe	1e 2e 3e en 4e 5e en 6e	Oss. Woudrichem. Geertruidenberg. Willemstad.	Bezettings- en bewakingstroepen.
Regiment Zeeland en Zuidholland.	Ie IIe IIIe IVe	« « 1e 2e	Vlissingen. Middelburg. Hellevoetsluis. Dordrecht.	Veldleger. Bezettings- en bewakingstroepen.
Regiment 's-Gravenhage.	Ie IIe IIIe IVe	1e « « 2e	Delft. 's-Gravenhage. id. Leiden.	Bezettings- en bewakingstroepen.

Regimenten Landweer.	Bataljons Landweer-Infanterie.	Compagnieën Landweer-Vesting-Artillerie.	Plaatsen, waar zich de bataljonsmagazijnen bevinden, tevens plaatsen, waar zich de bataljons landweer-inf. en comp. landweer-vesting art. mobiliseeren.	Bestemming der bataljons landweer-infanterie.
Regiment Rotterdam.	Ie IIe IIIe IVe	1e 2e 3e 4e	Rotterdam. id. id. Gouda.	Bezettings- en bewakingstroepen.
Regiment Utrecht en Noordholland.	Ie IIe IIIe IVe Ve	1e 2e en 3e 4e en 5e 6e en 7e 8e en 9e	Utrecht. id. Haarlem. Alkmaar. den Helder.	Bezettings- en bewakingstroepen.
Regiment Amsterdam.	Ie IIe IIIe IVe	1e en 2e 3e en 4e 5e en 6e 7e en 8e	Amsterdam. id. id. id.	Bezettings- en bewakingstroepen.

BIJLAGE III

Verklaring der teekens:

- Grens der regimentsdistricten.
- - - Grens der bataljonsdistricten.
- ++++ Rijks grens.
- ~~~~ Provinciale grens.
- Spoorweglijnen.

De Hoofdletters in de regimentsdistricten duiden de namen der regimenten, de Romeinsche cijfers in de bataljonsdistricten de nummers der bataljons aan.

Schaal van 1.850.000.

I

IV

IV

I

II

L

II

III

B

E

L

G

I

E

P

R

U

I

MIDDELBURG

VLESINGEN

Berg en Terblijt

ROSENDAAL

TILBURG

Boxtel

Helmond

EINDHOVEN

VENLO

Weert

ROERMOND

Sittard

MAASTRICHT